

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 6ης Οκτωβρίου 2022¹

Υπόθεση C-300/21

UI

κατά

Österreichische Post AG

[αίτηση του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 – Ηθική βλάβη λόγω παράνομης επεξεργασίας δεδομένων – Προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος αποζημίωσης – Ζημίες άνω ορισμένου ορίου σοβαρότητας»

1. Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679² παρέχει σε κάθε πρόσωπο που υπέστη υλική ή μη υλική ζημία ως αποτέλεσμα παράβασης των άρθρων του δικαίωμα να λάβει αποζημίωση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία.
2. Η δυνατότητα δικαστικής διεκδίκησης του δικαιώματος αυτού υφίστατο ήδη στην προηγούμενη ρύθμιση (άρθρο 23 της οδηγίας 95/46/ΕΚ)³, αν και ασκείτο ελάχιστα⁴. Εάν δεν απατώμαι, το Δικαστήριο ουδέποτε είχε την ευκαιρία να αποφανθεί ειδικώς επί του άρθρου αυτού.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

² Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (ΕΕ 2016, L 119, σ. 1, και διορθωτικά ΕΕ 2018, L 127, σ. 2, και ΕΕ 2021, L 74, σ. 35) (στο εξής: ΓΚΠΔ).

³ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31).

⁴ Σύμφωνα με την έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA), *Access to data protection remedies in the EU Member States*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013, σημεία 3 και 4.

3. Υπό το καθεστώς του ΓΚΠΔ, οι αγωγές αποζημίωσης έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία⁵. Η αύξησή τους είναι αισθητή στα δικαστήρια των κρατών μελών και αντανακλάται στις αντίστοιχες προδικαστικές παραπομπές⁶. Στην υπό κρίση προδικαστική παραπομπή, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) ζητεί από το Δικαστήριο να σκιαγραφήσει ορισμένα κοινά σημεία του καθεστώτος αστικής ευθύνης του ΓΚΠΔ.

I. Το νομικό πλαίσιο. Ο ΓΚΠΔ.

4. Κρίσιμες εν προκειμένω είναι, ιδίως, οι αιτιολογικές σκέψεις 75, 85 και 146 του ΓΚΠΔ.

5. Κατά το άρθρο 6 («Νομιμότητα της επεξεργασίας»):

«1. Η επεξεργασία είναι σύννομη μόνο εάν και εφόσον ισχύει τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς,

[...].»

6. Το άρθρο 79 («Δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προσφυγής κατά υπευθύνου επεξεργασίας ή εκτελούντος την επεξεργασία»), παράγραφος 1, ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη κάθε διαθέσιμης διοικητικής ή μη δικαστικής προσφυγής, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος υποβολής καταγγελίας σε εποπτική αρχή δυνάμει του άρθρου 77, έκαστο υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προσφυγής εάν θεωρεί ότι τα δικαιώματά του που απορρέουν από τον παρόντα κανονισμό παραβιάστηκαν ως αποτέλεσμα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του που το αφορούν κατά παράβαση του παρόντος κανονισμού.»

7. Το άρθρο 82 («Δικαίωμα αποζημίωσης και ευθύνη»), παράγραφος 1, διαλαμβάνει τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο το οποίο υπέστη υλική ή μη υλική ζημία ως αποτέλεσμα παραβίασης του παρόντος κανονισμού δικαιούται αποζημίωση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία για τη ζημία που υπέστη.»

⁵ Η νομοθετική αναγνώριση του δικαιώματος αυτού αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, ιδιαιτερότητα του συστήματος προστασίας της Ένωσης. Η εξέταση του κύρους νομικών πράξεων σχετικά με τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτες χώρες λαμβάνει ειδικά υπόψη την ύπαρξη ή όχι διάταξης με τον ίδιο σκοπό. Βλ. σκέψεις 226 και 227 της γνωμοδότησης 1/15 [Συμφωνία PNR ΕΕ - Καναδά, της 26ης Ιουλίου 2017 (ΕΥ:C:2017:592)] και αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2020, Facebook Ireland και Schrems (C-311/18, ΕΥ:C:2020:559), και της 21ης Ιουνίου 2022, Ligue des droits humains (C-817/19, ΕΥ:C:2022:491).

⁶ Κατά τον χρόνο σύνταξης των παρούσων προτάσεων εκκρεμούν επτά ακόμη αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στον τομέα αυτόν (υποθέσεις C-340/21, C-667/21, C-687/21, C-741/21, C-182/22, C-189/22 και C-456/22). Παράλληλα, ζητήθηκε από την επιτροπή αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να «αποσαφηνίσει τις αιτιολογικές σκέψεις του ΓΚΠΔ, ιδίως όσον αφορά τη μη υλική ζημία, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω εσφαλμένες κρίσεις από πλευράς γερμανικών δικαστηρίων» (αναφορά αριθ. 0386/2021).

II. Τα πραγματικά περιστατικά, η ένδικη διαφορά και τα προδικαστικά ερωτήματα

8. Από το 2017, η Österreichische Post AG, επιχείρηση έκδοσης καταλόγων διευθύνσεων, συνέλεγε πληροφορίες σχετικά με την κομματική εγγύτητα του αυστριακού πληθυσμού. Με τη βοήθεια αλγορίθμου, προσδιόριζε τις «διευθύνσεις των ομάδων αποδεκτών» σε συνάρτηση με ορισμένα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά.

9. Ο UI είναι φυσικό πρόσωπο ως προς το οποίο η Österreichische Post προέβη σε προεκβολή, μέσω στατιστικού υπολογισμού, με σκοπό την κατάταξή του μεταξύ των πιθανών ομάδων αποδεκτών για την προεκλογική διαφήμιση διαφόρων πολιτικών κομμάτων. Από την προεκβολή αυτή προέκυψε ότι ο UI παρουσίαζε υψηλή εγγύτητα με ένα από τα εν λόγω κόμματα. Τα οικεία δεδομένα δεν διαβιβάστηκαν σε τρίτους.

10. Ο UI, ο οποίος δεν είχε συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα, ενοχλήθηκε από την αποθήκευση δεδομένων σχετικά με τις κομματικές προτιμήσεις του και αισθάνθηκε ιδιαίτερα εξοργισμένος και προσβεβλημένος εξαιτίας της εγγύτητας που, συγκεκριμένα, του είχε αποδώσει η Österreichische Post.

11. Ο UI αξίωσε αποζημίωση 1 000 ευρώ για μη υλική ζημία (συναισθηματική ταραχή). Υποστηρίζει ότι η αποδοθείσα σε αυτόν πολιτική εγγύτητα είναι προσβλητική και ταπεινωτική, καθώς και επιζήμια για την οικονομική πίστη του. Η συμπεριφορά της Österreichische Post, προσθέτει, του προκάλεσε μεγάλο εκνευρισμό και απώλεια εμπιστοσύνης, καθώς και αίσθημα εξευτελισμού.

12. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την αξίωση αποζημίωσης του UI⁷.

13. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση. Έκρινε ότι ενδεχόμενη παράβαση του ΓΚΠΔ δεν θεμελιώνει αυτομάτως δικαίωμα αποζημίωσης για μη υλική ζημία, καθώς και ότι:

- καθόσον το αυστριακό δίκαιο εφαρμόζεται συμπληρωματικά προς τον ΓΚΠΔ, μόνον οι ζημίες που βαίνουν πέραν του εκνευρισμού ή της συναισθηματικής βλάβης («Gefühlsschaden») συνεπεία της προσβολής των δικαιωμάτων του ενάγοντος μπορούν να αποκατασταθούν·
- πρέπει να τηρηθεί η αρχή που διέπει το αυστριακό δίκαιο αποζημίωσης ότι καθένας πρέπει να υπομένει την απλή δυσaréσκεια και τα απλά αισθήματα δυσaréσκειας χωρίς δυνατότητα αποζημίωσης. Με άλλα λόγια, το δικαίωμα αποζημίωσης προϋποθέτει ότι η προβαλλόμενη ζημία παρουσιάζει ορισμένη σοβαρότητα.

14. Κατά της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία), το οποίο υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Απαιτείται για την επιδίκαση αποζημίωσης βάσει του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ [...], πέραν της παράβασης διατάξεων του ΓΚΠΔ, να έχει επιπλέον υποστεί ζημία ο ενάγων ή αρκεί αφ' εαυτής η παράβαση των διατάξεων του ΓΚΠΔ;
- 2) Διέπεται ο υπολογισμός της αποζημίωσης και από άλλες επιταγές του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας;

⁷ Αντιθέτως, έκανε δεκτό το αίτημα περί παραλείψεως, όπερ επικυρώθηκε σε δεύτερο βαθμό. Η αναίρεση της Österreichische Post κατά της διαταγής αυτής παράλειψης απερρίφθη.

- 3) Συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης η άποψη ότι προϋπόθεση για την αναγνώριση μη υλικής ζημίας είναι μια συνέπεια ή επίπτωση της παράβασης να έχει συγκεκριμένη τουλάχιστον βαρύτητα, η οποία να βαίνει πέραν του εκνευρισμού που προκλήθηκε από την παράβαση;»

III. Η διαδικασία

15. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Μαΐου 2021.

16. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο UI, η Österreichische Post, η Αυστριακή, η Τσεχική και η Ιρλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δεν κρίθηκε αναγκαία η διεξαγωγή επ' ακροατηρίου συζήτησης.

IV. Ανάλυση

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

1. Επί του παραδεκτού

17. Ο UI υποστηρίζει ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι αλυσιτελές για την επίλυση της διαφοράς, δεδομένου ότι η αξίωσή του δεν βασιζόταν στην «απλή» παράβαση κανόνα του ΓΚΠΔ, αλλά στις συνέπειες ή τα αποτελέσματά της.

18. Η ένσταση απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί. Ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι η επεξεργασία δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά παράβαση του ΓΚΠΔ χωρίς να προκαλέσει ζημία στον UI, ο τελευταίος ενδέχεται να δικαιούται αποζημίωση δυνάμει του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ, εάν, όπως διερωτάται το αιτούν δικαστήριο, επιβεβαιωθεί ότι η απλή παράβαση κανόνα σχετικά με την επεξεργασία θεμελιώνει τέτοιο δικαίωμα.

19. Σύμφωνα με τον UI, το Δικαστήριο θα μπορούσε να κρίνει απαράδεκτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, ως ιδιαιτέρως ευρύ από απόψεως περιεχομένου και υπερβολικά περιορισμένο ως προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, στις οποίες ουδεμία συγκεκριμένη αναφορά κάνει.

20. Ούτε η ένσταση αυτή, αν και πιο βάσιμη από την προηγούμενη, μπορεί να γίνει δεκτή. Θεμιτώς ένα δικαστήριο επιθυμεί να μάθει εάν, πέραν της τήρησης των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, οφείλει να αξιολογήσει και άλλες απαιτήσεις που επιβάλλονται από το δίκαιο της Ένωσης προκειμένου να εκτιμήσει τη ζημία.

2. Οριοθέτηση του αντικειμένου των παρουσών προτάσεων

21. Το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ αποτελείται από έξι παραγράφους. Το αιτούν δικαστήριο δεν αναφέρεται σε καμία από αυτές συγκεκριμένα, αλλά εμμέσως επικαλείται την πρώτη. Ούτε και προσδιορίζει τον κανόνα του οποίου η παράβαση θα μπορούσε να θεμελιώσει δικαίωμα αποζημίωσης.

22. Οι προτάσεις μου εκκινούν από τις ακόλουθες παραδοχές:

- τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του UI υποβλήθηκαν σε επεξεργασία χωρίς τη συγκατάθεσή του για τους σκοπούς του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ΓΚΠΔ·
- δικαίωμα αποζημίωσης έχει κάθε πρόσωπο το οποίο υπέστη ζημία. Εν προκειμένω, ο UI, ως φυσικό πρόσωπο που έχει ταυτοποιηθεί και επηρεάζεται από την επεξεργασία, είναι το «υποκείμενο των δεδομένων»⁸·
- ο ΓΚΠΔ προβλέπει αποζημίωση για υλικές και μη υλικές ζημίες. Η αξίωση του UI περιορίζεται στις τελευταίες και είναι χρηματικής φύσεως.

B. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

23. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, εν συνόψει, εάν η απλή παράβαση των άρθρων του ΓΚΠΔ παρέχει δικαίωμα αποζημίωσης, ανεξαρτήτως του εάν έχει προκληθεί ζημία.

24. Από τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου και τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου συνάγεται ότι το ερώτημα επιδέχεται και άλλη ανάγνωση, κάπως πιο σύνθετη: υπό το πρίσμα αυτό, το ερώτημα που τίθεται είναι εάν η παράβαση των άρθρων του ΓΚΠΔ προκαλεί *κατ' ανάγκην* ζημία η οποία γεννά δικαίωμα αποζημίωσης χωρίς ο εναγόμενος να έχει τη δυνατότητα να αποδείξει το αντίθετο.

25. Οι δύο αυτές προσεγγίσεις παρουσιάζουν κάποια (θεωρητική) διαφορά: στην πρώτη, η ζημία δεν αποτελεί προϋπόθεση για την αποζημίωση· στη δεύτερη, αντιθέτως, αποτελεί. Στην πράξη, η απαίτηση να αποδείξει ο ενάγων τη ζημία αίρεται και στις δύο περιπτώσεις· δεν απαιτείται επίσης να αποδείξει την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παράβασης και της ζημίας αυτής⁹.

26. Εν πάση περιπτώσει, αναφέρω ήδη από το σημείο αυτό ότι, κατά τη γνώμη μου, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα δεν πρέπει, σε καμία από τις δύο αναγνώσεις του, να δοθεί καταφατική απάντηση. Θα αναφερθώ και στις δύο χωριστά.

1. Αποζημίωση χωρίς ζημία;

27. Η αναγνώριση δικαιώματος αποζημίωσης, ακόμη και αν από την παράβαση του ΓΚΠΔ δεν απορρέουν ζημίες για το υποκείμενο των δεδομένων, εγείρει προφανείς δυσκολίες, αρχής γενομένης από αυτή που αφορά το γράμμα του άρθρου 82, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού.

⁸ Χρησιμοποιώ τον όρο αυτόν υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ.

⁹ Σε ορισμένες περιπτώσεις το υποκείμενο των δεδομένων δεν χρειάζεται καν να αποδείξει ότι δεν συναίνεσε, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ, «[ό]ταν η επεξεργασία βασίζεται σε συγκατάθεση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι σε θέση να αποδείξει ότι το υποκείμενο των δεδομένων συγκατατέθηκε για την επεξεργασία των δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα». Ο ενάγων μπορεί, ωστόσο, να κληθεί να προσκομίσει στοιχεία που καθιστούν δυνατή την αποτίμηση της ζημίας.

28. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, η αποζημίωση¹⁰ παρέχεται ακριβώς διότι έχει προηγηθεί ζημία. Απαιτείται, συνεπώς, κατά τρόπο μη επιδεχόμενο παρερμηνεία, το φυσικό πρόσωπο να έχει υποστεί ζημία ως αποτέλεσμα παράβασης του ΓΚΠΔ.

29. Η ερμηνεία που συνδέει κατά τρόπο αυτόματο την έννοια της «παράβασης» με αυτήν της «αποζημίωσης» χωρίς να μεσολαβεί ζημία δεν συνάδει, συνεπώς, με τη διατύπωση του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ. Δεν συνάδει ούτε με τον πρωταρχικό σκοπό της αστικής ευθύνης κατά τον ΓΚΠΔ, ο οποίος συνίσταται στην ικανοποίηση του υποκειμένου των δεδομένων, ακριβώς μέσω της «πλήρους και ουσιαστικής» αποζημίωσης για τη ζημία που υπέστη¹¹.

30. Ελλείπει ζημίας, η αποζημίωση δεν θα επιτελούσε πλέον λειτουργία αποκατάστασης των δυσμενών συνεπειών που προκάλεσε η παράβαση, αλλά άλλη, διαφορετικής φύσεως, εγγύτερη προς αυτήν της κύρωσης.

31. Είναι, ωστόσο, δυνατό η έννομη τάξη κράτους μέλους να προβλέπει την καταβολή αποζημίωσης *τιμωρητικού χαρακτήρα*¹². Ως τέτοια νοείται η επιδίκαση σημαντικού ποσού, πέραν της εν στενή έννοια αποκατάστασης της ζημίας.

32. Οι αποζημιώσεις τιμωρητικού χαρακτήρα λαμβάνουν υπόψη, κατά κανόνα, την ύπαρξη προηγούμενης ζημίας. Ωστόσο, βάσει του σημείου αυτού εκκίνησης, οι περιουσιακές συνέπειες της ζημίας διαχωρίζονται από το ποσό της αποκατάστασης της ίδιας της ζημίας.

33. Δεν είναι απίθανο, ωστόσο, αποζημίωση τιμωρητικού χαρακτήρα να μη λαμβάνει υπόψη τη ζημία ή να τη θεωρεί άσχετη προς τον σκοπό της ικανοποίησης του προσώπου που την αξιώνει.

34. Η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα με υποχρεώνει να εξετάσω εάν το είδος αυτό αποζημιώσεων βρίσκει κάλυψη στον ΓΚΠΔ, δεδομένου μάλιστα ότι τόσο το αιτούν δικαστήριο, με τη διάταξή του περί παραπομπής, όσο και οι διάδικοι και οι παρεμβαίνοντες στην προδικαστική διαδικασία, με τις παρατηρήσεις τους, έχουν αναφερθεί σε αυτές.

2. Αποζημίωση τιμωρητικού χαρακτήρα;

α) Γραμματική ερμηνεία

35. Στην *τυπική* λειτουργία της αστικής ευθύνης μπορεί να προστεθεί άλλη μία, έχουσα «τιμωρητικό» χαρακτήρα ή χαρακτήρα «παραδειγματισμού», σύμφωνα με την οποία, όπως έχω ήδη περιγράψει, το ποσό της αποζημίωσης δεν ισοδυναμεί με την προκληθείσα ζημία, αλλά προσαυξάνει ή, ακόμη, πολλαπλασιάζει το ύψος της.

¹⁰ Ο όρος «indemnización» χρησιμοποιείται στην ισπανική και πορτογαλική απόδοση («indemnizaçao»). Ιδιαίτερος δηλωτικός είναι και ο όρος «Schadenersatz» στη γερμανική απόδοση. Στη γαλλική απόδοση δεν χρησιμοποιείται ο όρος «indemnisation», αλλά «réparation»: στην αγγλική απόδοση ο όρος «compensation». Φρονώ ότι, σε οποιαδήποτε από τις αποδόσεις αυτές και σε άλλες ανάλογες, το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: η ζημία εξακολουθεί να αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της αστικής ευθύνης.

¹¹ Αιτιολογική σκέψη 146 του ΓΚΠΔ. Σκοπός της αποζημίωσης είναι να αποκατασταθεί η ισορροπία της νομικής κατάστασης που έχει μεταβληθεί αρνητικά (θιγεί) από την προσβολή του δικαιώματος.

¹² Οι αποζημιώσεις τιμωρητικού χαρακτήρα (punitive damages) αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα του αγγλοσαξονικού δικαίου. Άλλες έννομες τάξεις τις χρησιμοποιούν ως αντίδραση έναντι ιδιαίτερας δόλιων ή βαρέως αμελών συμπεριφορών. Ενίοτε συνδέονται με την αποτίμηση της ηθικής βλάβης μετά από προσβολή της σωματικής ακεραιότητας ή της ιδιωτικής σφαιράς.

36. Κατ' αρχήν, το δίκαιο της Ένωσης δεν αποκλείει τέτοιου είδους αποζημιώσεις σε περίπτωση παράβασης των κανόνων του, εφόσον οι αποζημιώσεις αυτές μπορούν να επιδικασθούν στο πλαίσιο παρόμοιων αγωγών ασκούμενων βάσει του εθνικού δικαίου¹³.

37. Οι αποζημιώσεις τιμωρητικού χαρακτήρα έχουν αποτρεπτικό σκοπό. Περί του ίδιου σκοπού πρόκειται όταν, σε περίπτωση παράβασης οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν μέτρα που προορίζονται να έχουν «πραγματικό αποτρεπτικό αποτέλεσμα»¹⁴. Ορισμένες οδηγίες προβλέπουν ρητά ότι οι αποζημιώσεις, εκλαμβάνόμενες ως κυρώσεις, πρέπει να είναι αποτρεπτικές¹⁵.

38. Αντιθέτως, σε άλλα κείμενα ο νομοθέτης δηλώνει ότι ο σκοπός οδηγίας «δεν είναι η θέσπιση υποχρέωσης καταβολής [αποζημιώσεως τιμωρητικού χαρακτήρα]»¹⁶ ή ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να αποφύγουν τέτοιου είδους αποζημιώσεις κατά τη μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο¹⁷. Στο δίκαιο της Ένωσης, η απευθείας επιδίκαση της αποκαλούμενης «αποζημίωσης τιμωρητικού χαρακτήρα» αποτελεί εξαίρεση¹⁸.

39. Ο ΓΚΠΔ δεν περιέχει καμία αναφορά στον *τιμωρητικό* χαρακτήρα της αποζημίωσης για υλικές ή μη υλικές ζημιές, ούτε αναφέρει ότι ο υπολογισμός του ποσού της πρέπει να αντικατοπτρίζει τον εν λόγω χαρακτήρα ή ότι η εν λόγω αποζημίωση πρέπει να είναι *αποτρεπτική* (ιδιότητα την οποία προσδίδει, αντιθέτως, στις ποινικές και διοικητικές κυρώσεις)¹⁹. Από γραμματικής απόψεως, επομένως, δεν παρέχει έρεισμα για την επιδίκαση αποζημιώσεων τιμωρητικού χαρακτήρα.

¹³ Απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, Manfredi κ.λπ. (C-295/04 έως C-298/04, EU:C:2006:461, σκέψη 92): «Όσον αφορά την επιδίκαση αποζημιώσεως και τη δυνατότητα επιδικάσεως *αποζημιώσεως με χαρακτήρα κυρώσεως*, ελλείπει σχετικών κοινοτικών διατάξεων, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους απόκειται να θέσει τα κριτήρια καθορισμού του ύψους της αποζημιώσεως, τηρουμένων των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας». Η υπογράμμιση δική μου.

¹⁴ Απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2007, Raquay (C-460/06, EU:C:2007:601, σκέψεις 44 επ.) σε σχέση με το άρθρο 6 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70).

¹⁵ Άρθρο 28 της οδηγίας 2004/109/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2004, για την εναρμόνιση των προϋποθέσεων διαφάνειας αναφορικά με την πληροφόρηση σχετικά με εκδότες των οποίων οι κινητές αξίες έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/34/ΕΚ (ΕΕ 2004, L 390, σ. 38)· ή άρθρο 25 της οδηγίας 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (ΕΕ 2006, L 204, σ. 23).

¹⁶ Ούτως, η αιτιολογική σκέψη 26 της οδηγίας 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ 2004, L 157, σ. 45, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 195, σ. 16). Στην περίπτωση αυτή, η λήψη μέτρου τιμωρητικού χαρακτήρα δεν απαγορεύεται, αλλά δεν είναι και υποχρεωτική: απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2017, Stowarzyszenie Oławska Telewizja Kablowa (C-367/15, EU:C:2017:36, σκέψη 28).

¹⁷ Άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 349, σ. 1)· ή αιτιολογικές σκέψεις 10 και 42 της οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2020, σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και για την κατάργηση της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (ΕΕ 2020, L 409, σ. 1), η οποία καλύπτει τον τομέα της προστασίας δεδομένων.

¹⁸ Είθισται να αναφέρεται ως παράδειγμα το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1768/95 της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 1995, για τη θέσπιση εκτελεστικών κανόνων σχετικά με την γεωργική εξαίρεση που προβλέπει το άρθρο 14 παράγραφος 3 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2100/94 του Συμβουλίου σχετικά με τα κοινοτικά δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών (ΕΕ 1995, L 173, σ. 14, και διορθωτικό ΕΕ 1995, L 175, σ. 60): «η ευθύνη αποζημίωσης του κατόχου για οποιαδήποτε περαιτέρω ζημία [...] θα πρέπει να καλύπτει τουλάχιστον ένα συνολικό ποσό, το οποίο υπολογίζεται βάσει του τετραπλάσιου του [...] ποσού που καταβάλλεται [...]».

¹⁹ Σημείο 47 των παρούσων προτάσεων.

β) Ερμηνεία υπό το πρίσμα του ιστορικού θέσπισης του άρθρου

40. Το άρθρο 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ έλκει την καταγωγή του από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46. Το τελευταίο αυτό άρθρο αποτελούσε μέρος ενός συστήματος το οποίο στήριζε την αποτελεσματικότητά του στη δημόσια και ιδιωτική επιβολή²⁰, χωρίς όμως η (ιδιωτική) αποζημίωση και η (δημόσια) κύρωση να συγχέονται²¹. Η παρακολούθηση της τήρησης των κανόνων επαφιόταν, κατά κύριο λόγο, σε ανεξάρτητες εποπτικές αρχές²².

41. Ο ΓΚΠΔ αναπαράγει το μοντέλο αυτό, αλλά ενισχύει τα εργαλεία προκειμένου να διασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα των διατάξεών του, λεπτομερέστερων πλέον, και των προβλεπόμενων αντιδράσεων, εντονότερων πλέον, έναντι της παράβασής τους ή της απειλής τέτοιας παράβασης:

- Αφενός, αυξάνει τα καθήκοντα των εποπτικών αρχών, οι οποίες είναι υπεύθυνες, μεταξύ άλλων, για την επιβολή των εναρμονισμένων κυρώσεων που προβλέπει ο ίδιος ο ΓΚΠΔ²³. Αναδεικνύει κατ' αυτόν τον τρόπο τον δημόσιο χαρακτήρα της επιβολής των κανόνων.
- Αφετέρου, προβλέπει ότι οι ιδιώτες αναλαμβάνουν την προάσπιση των δικαιωμάτων που τους παρέχει ο ΓΚΠΔ²⁴, είτε ενεργοποιώντας τη δράση των εποπτικών αρχών (άρθρο 77) είτε προσφεύγοντας στη δικαιοσύνη (άρθρα 79 και 82). Επιπλέον, το άρθρο 80 αναθέτει σε ορισμένες οντότητες την άσκηση αντιπροσωπευτικών αγωγών²⁵, γεγονός που διευκολύνει την προστασία γενικών συμφερόντων από πλευράς ιδιωτών²⁶.

42. Η ανάπτυξη του ενιαίου καθεστώτος αστικής ευθύνης στο πλαίσιο του ΓΚΠΔ ήταν περιορισμένη. Πτυχές που υπό το καθεστώς της οδηγίας 95/46 μπορούσαν να εγείρουν αμφιβολίες, όπως η ένταξη της μη υλικής ζημίας μεταξύ των ζημιών που μπορούν να αποκατασταθούν²⁷, σύντομα αποσαφηνίσθηκαν. Οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν σε άλλες πτυχές του εν λόγω καθεστώτος²⁸.

²⁰ Χρησιμοποιώ εν προκειμένω του όρους «δημόσια επιβολή» και «ιδιωτική επιβολή» υπό την έννοια της οδηγίας 2014/104.

²¹ Η αιτιολογική σκέψη 55 εξήγγελλε το περιεχόμενο του κεφαλαίου III («Ενδίκια μέσα, ευθύνη και κυρώσεις») της οδηγίας 95/46. Τα άρθρα της 22, 23 και 24 αφορούσαν, αντιστοίχως, έκαστο όρο. Αντικείμενο του κεφαλαίου VI ήταν οι εποπτικές αρχές.

²² Το Δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει τον κεντρικό ρόλο των αρχών αυτών στο σύστημα: παραδείγματος χάριν, με την απόφασή του της 9ης Μαρτίου 2010, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-518/07, EU:C:2010:125, σκέψη 23). Σε αυτές αναφέρονται το άρθρο 8, παράγραφος 3, του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και το άρθρο 16, παράγραφος 2, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ.

²³ Η Εσθονία και η Δανία διατηρούν ειδικό καθεστώς, στο οποίο αναφέρεται η αιτιολογική σκέψη 151 του ΓΚΠΔ.

²⁴ Παρότι ο ΓΚΠΔ δεν περιλαμβάνει ρητή αναφορά στη σημασία της ιδιωτικής επιβολής των κανόνων, παρόμοια με εκείνη της αιτιολογικής σκέψης 3 της οδηγίας 2014/104.

²⁵ Η δυνατότητα άσκησης συλλογικών αγωγών γινόταν ήδη δεκτή πριν από τον ΓΚΠΔ: απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Fashion ID (C-40/17, EU:C:2019:629). Σύμφωνα με το άρθρο 80, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ, η δράση των φορέων υπεράσπισης των υποκειμένων των δεδομένων σε θέματα αποζημίωσης είναι δυνατή μόνον εάν τα κράτη μέλη το προβλέψουν και το υποκείμενο των δεδομένων προβεί στην απαιτούμενη ανάθεση. Η κατάσταση ενδέχεται να αλλάξει μετά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 2020/1828.

²⁶ Όπως αναφέρει ο γενικός εισαγγελέας J. Richard de la Tour με τις προτάσεις του στην υπόθεση Meta Platforms Ireland (C-319/20, EU:C:2021:979), η αγωγή του άρθρου 80 του ΓΚΠΔ είναι ικανή να συμβάλει στην προστασία τόσο των ιδιωτικών όσο και των γενικών συμφερόντων. Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο για αγωγή παράλειψης.

²⁷ Ιδίως σε κράτη μέλη που ήταν επιφυλακτικά να δεχθούν την επείγουσα αποζημιώσεων χωρίς σχετική νομοθετική πρόβλεψη.

²⁸ Όπως η παθητική νομοποίηση, οι λόγοι απαλλαγής και το καθεστώς ευθύνης των από κοινού υπευθύνων επεξεργασίας και εκτελούντων την επεξεργασία. Σε έγγραφο του Συμβουλίου αποτυπώνεται το ακόλουθο ερώτημα της βελγικής αντιπροσωπείας: «whether a violation of the principles of the Regulation was enough to constitute a damage or whether the data subject had to prove a specific damage». Η απάντηση της Επιτροπής ήταν ότι απαιτείτο απόδειξη της ζημίας: βλ., για πρώτη φορά, σε σημείωμα της Προεδρίας αριθ. 17831/13, της 16ης Δεκεμβρίου 2013, υποσημείωση 541. Το ζήτημα αυτό δεν φαίνεται να αποτέλεσε αντικείμενο περαιτέρω συζητήσεως.

43. Δεν έχω εντοπίσει στις νομοπαρασκευαστικές εργασίες καμία συζήτηση ως προς την πιθανή τιμωρητική λειτουργία της αστικής ευθύνης που προβλέπεται στον ΓΚΠΔ. Δεν είναι, συνεπώς, δυνατό να συναχθεί, ελλείψει οποιασδήποτε συζητήσεως επί του θέματος, ότι η λειτουργία αυτή βρίσκεται κάλυψη στο άρθρο 82 του κανονισμού, πολλώ δε μάλλον εάν ληφθεί υπόψη ότι υπήρξε συζήτηση για την εισαγωγή της σε άλλα κείμενα του δικαίου της Ένωσης²⁹.

44. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι η αγωγή του άρθρου 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ σχεδιάστηκε και ρυθμίστηκε κατά τρόπο ώστε να επιτελεί τις συνήθεις λειτουργίες της αστικής ευθύνης: την αποζημίωση της ζημίας (για τον ζημιωθέντα) και, δευτερευόντως, την πρόληψη μελλοντικών ζημιών (για τον παραβάτη).

γ) Συστηματική ερμηνεία

45. Όπως έχω ήδη αναφέρει, το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ αποτελεί μέρος ενός συστήματος εγγύησης της αποτελεσματικότητας των κανόνων εντός του οποίου η ιδιωτική πρωτοβουλία συμπληρώνει τη δημόσια επιβολή του. Η αποζημίωση από τους υπευθύνους επεξεργασίας ή τους εκτελούντες την επεξεργασία δεδομένων συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα αυτή.

46. Η υποχρέωση αποζημίωσης λειτουργεί (ιδανικά) ως κίνητρο για προσεκτικότερη συμπεριφορά στο μέλλον, μέσω της τηρήσεως των κανόνων και της αποφυγής περαιτέρω ζημιών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, διεκδικώντας αποζημίωση για τον εαυτό του, κάθε άτομο συμβάλλει στη γενική αποτελεσματικότητα των κανόνων.

47. Στο πλαίσιο αυτό, η αποκαταστατική και η τιμωρητική λειτουργία είναι διαχωρισμένες:

- τη δεύτερη εξυπηρετούν τα πρόστιμα που μπορούν να επιβάλλουν οι εποπτικές αρχές ή τα δικαστήρια (άρθρο 83, παράγραφοι 1 και 9, του ΓΚΠΔ) και οι λοιπές κυρώσεις που θεσπίζουν τα κράτη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 84 του ΓΚΠΔ³⁰.
- την πρώτη εξυπηρετούν η καταγγελία ιδιώτη (άρθρο 77) και οι ένδικες διαδικασίες (άρθρο 79). Δεν εναπόκειται, ωστόσο, στις εποπτικές αρχές να αποφασίσουν σχετικά με το δικαίωμα αποζημίωσης.

48. Στην ίδια κατεύθυνση διαχωρισμού των λειτουργιών της αποζημίωσης και των κυρώσεων:

- κατά την επιβολή προστίμου και τον καθορισμό του ύψους του, η αρχή οφείλει να λαμβάνει υπόψη τους απειριθμούμενους στο άρθρο 83 του ΓΚΠΔ παράγοντες, οι οποίοι δεν προβλέπονται στον τομέα της αστικής ευθύνης και, κατ' αρχήν, δεν μπορούν να εφαρμοσθούν αναλογικά στον υπολογισμό της αποζημίωσης³¹.

²⁹ Παραπέμπω στις προπαρασκευαστικές εργασίες για την έκδοση των οδηγιών 2004/48 και 2014/104. Ερμηνεία του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ κατά τρόπο ώστε να περιλαμβάνει αποζημιώσεις τιμωρητικού χαρακτήρα θα είχε σημαντικές συνέπειες για τα κράτη μέλη: θα έπρεπε να εξετάζουν, παραδείγματος χάριν, ποιος πρέπει να είναι ο αποδέκτης της αποζημίωσης τιμωρητικού χαρακτήρα, πώς να την υπολογίζουν ώστε να ανταποκρίνεται στον σκοπό της ή πώς να τη συντονίζουν με διοικητικά πρόστιμα και ποινικές κυρώσεις, ώστε να αποφεύγεται η υπέρμετρη τιμωρία.

³⁰ Οι «λοιπές κυρώσεις», ποινικής ή διοικητικής φύσεως, δεν είναι εναρμονισμένες. Όπως τα πρόστιμα, πρέπει να είναι «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές» (άρθρο 84, παράγραφος 1, τελευταία περίοδος, του ΓΚΠΔ).

³¹ Δεν αποκλείω, αφηρημένα, ορισμένοι να μπορούν να τύχουν εφαρμογής και στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης (αναφέρομαι, παραδείγματος χάριν, στον «δόλο ή αμέλεια» του παραβάτη, σύμφωνα με το άρθρο 83, παράγραφος 2, στοιχείο β', του ΓΚΠΔ) ή να αντικατοπτρίζονται στην αποζημίωση (όπως π.χ. «κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που επηρεάζει η παράβαση», σύμφωνα με το άρθρο 83, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', του ίδιου κανονισμού). Ωστόσο, ακόμη και στις περιπτώσεις αυτές, η μεταφορά κάθε παράγοντα από το ένα πεδίο στο άλλο δεν λειτουργεί με αυτόματο τρόπο.

– καίτοι το ύψος της ζημίας που υπέστησαν τα υποκείμενα των δεδομένων αποτελεί παράγοντα κλιμάκωσης του προστίμου³², δεν είναι, εντούτοις, αναγκαίο, κατά τον υπολογισμό του ποσού του, να ληφθεί υπόψη η αποζημίωση που τυχόν έχουν λάβει τα υποκείμενα αυτά³³.

49. Από θεωρητικής απόψεως, μια ερμηνεία που, ελλείψει οποιασδήποτε ζημίας, προσδίδει στην αστική ευθύνη τιμωρητική λειτουργία δημιουργεί τον κίνδυνο να καταστήσει τους μηχανισμούς αποζημίωσης περιττούς σε σχέση με τους μηχανισμούς επιβολής κυρώσεων.

50. Στην πράξη, η ευκολία αποκόμισης «τιμωρητικού» κέρδους μέσω της αποζημίωσης θα μπορούσε να ωθήσει τα υποκείμενα των δεδομένων να προτιμήσουν την οδό αυτή έναντι εκείνης του άρθρου 77 του ΓΚΠΔ. Εάν η πρακτική αυτή γενικευόταν, οι εποπτικές αρχές θα στερούνταν ένα εργαλείο (την καταγγελία του υποκειμένου των δεδομένων) ενημέρωσης και, ως εκ τούτου, διερεύνησης και επιβολής κυρώσεων για πιθανές παραβάσεις του ΓΚΠΔ, εις βάρος των πλέον κατάλληλων μέσων για την προάσπιση του γενικού συμφέροντος.

δ) Τελολογική ερμηνεία

51. Οι σκοποί του ΓΚΠΔ είναι κατ' ουσίαν δύο, οι οποίοι εξαγγέλλονται ήδη από τον τίτλο του: α) αφενός, «η προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων τους προσωπικού χαρακτήρα»· β) αφετέρου, η διάρθρωση της προστασίας αυτής κατά τρόπο ώστε «η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών» εντός της Ένωσης να μην απαγορεύεται ή να περιορίζεται³⁴.

52. Εκτιμώ ότι, για την επίτευξη των σκοπών αυτών, ο ΓΚΠΔ δεν απαιτεί η αποζημίωση να συνδέεται με την απλή παράβαση του κανόνα που διέπει την επεξεργασία, προσδίδοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τιμωρητικές λειτουργίες στην αστική ευθύνη.

53. Όσον αφορά τον πρώτο σκοπό, δεν είναι απαραίτητο για την επίτευξή του να διευρυνθεί ερμηνευτικά το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ, κατά τρόπο ώστε να καλύπτονται περιπτώσεις στις οποίες υπήρξε μεν παράβαση κανόνα, αλλά όχι ζημία. Αντιθέτως, η διεύρυνση αυτή θα μπορούσε να έχει αρνητικό αντίκτυπο στον δεύτερο σκοπό.

54. Έχω ήδη επισημάνει ότι ο ΓΚΠΔ προβλέπει διάφορους μηχανισμούς επιβολής, οι οποίοι συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται. Τα κράτη μέλη δεν χρειάζεται να επιλέξουν (ούτε άλλωστε μπορούν) μεταξύ των μηχανισμών του κεφαλαίου VIII για τη διασφάλιση της προστασίας των δεδομένων. Σε περίπτωση παράβασης που δεν προκαλεί ζημία, το υποκείμενο των δεδομένων εξακολουθεί να έχει (τουλάχιστον) δικαίωμα υποβολής καταγγελίας ενώπιον εποπτικής αρχής κατά το άρθρο 77, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ.

³² Άρθρο 83, παράγραφος, 2 στοιχείο α', του ΓΚΠΔ.

³³ Ούτε ως παράμετρος υπολογισμού ούτε προκειμένου να αφαιρεθεί από το ποσό του προστίμου.

³⁴ Άρθρο 1 του ΓΚΠΔ και αιτιολογικές σκέψεις 6, 9 και 170. Η αιτιολογική σκέψη 9 υπενθυμίζει ότι αυτοί ήταν οι σκοποί της οδηγίας 95/46 και επιμένει ότι παραμένουν ισχυροί. Τονίζεται συχνά ότι στην οδηγία 95/46 ο σκοπός της ελεύθερης κυκλοφορίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπερίσχυε του σκοπού της προστασίας, ενώ στον ΓΚΠΔ ισχύει το αντίθετο, γεγονός που θα μπορούσε να εξηγηθεί από την επίσημη αναγνώριση του δικαιώματος στο άρθρο 8 του Χάρτη, το οποίο έπρεπε να διαπνέει τη νέα ρύθμιση. Παρά ταύτα, το άρθρο 1 του ΓΚΠΔ είναι σαφές ως προς τη βούληση του να συγκεράσει την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την ελεύθερη κυκλοφορία τους. Τούτο σημαίνει, βεβαίως, ότι πρέπει να διασφαλισθεί ισοδύναμο επίπεδο προστασίας σε όλα τα κράτη μέλη, ώστε να αποφεύγονται τα εμπόδια που προκύπτουν από τον κατακερματισμό των κανονιστικών ρυθμίσεων, αλλά και ότι πρέπει να αμβλυνθεί η απροθυμία των ιδιωτών να μοιραστούν ή να παράσχουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, για τους σκοπούς της επεξεργασίας τους, δημιουργώντας εμπιστοσύνη ότι τα τελευταία προστατεύονται.

55. Κατά τα λοιπά, η προοπτική λήψης αποζημίωσης ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ζημία θα ενθάρρυνε, κατά πάσα πιθανότητα, την άσκηση αστικών αγωγών, όχι πάντοτε δικαιολογημένων³⁵, και, στον βαθμό αυτό, θα μπορούσε να αποθαρρύνει την επεξεργασία δεδομένων³⁶.

3. Τεκμήριο ζημίας;

56. Με ορισμένες από τις παρατηρήσεις των διαδίκων υποστηρίζεται μια διαφορετική ανάγνωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος από αυτή που έχω ακολουθήσει έως τώρα. Εάν αντιλαμβάνομαι ορθά τη θέση τους³⁷, φαίνεται να υποστηρίζουν ότι υφίσταται *αδιαμφισβήτητο τεκμήριο* ζημίας άπαξ έχει σημειωθεί παράβαση του κανόνα.

57. Μια τέτοια παράβαση, προσθέτουν, οδηγεί κατ' ανάγκην σε απώλεια του ελέγχου επί των δεδομένων, η οποία αποτελεί, αφ' εαυτής, ζημία δυνάμενη να αποκατασταθεί σύμφωνα με το άρθρο 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ.

58. Θεωρητικά, το τεκμήριο αυτό λαμβάνει υπόψη τη ζημία, τηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τόσο την τυπική δομή της αστικής ευθύνης όσο και το γράμμα του άρθρου του ΓΚΠΔ. Στην πράξη, ωστόσο, τα αποτελέσματα που θα είχε η αποδοχή του τεκμηρίου αυτού για τον ενάγοντα και τον εναγόμενο θα ήταν παρόμοια με εκείνα που προκύπτουν από τη σύνδεση της αποζημίωσης του άρθρου 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ με την απλή παράβαση του κανόνα.

59. Εκ νέου, θα προσφύγω στα συνήθη ερμηνευτικά κριτήρια για να εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους η ερμηνεία αυτή δεν μου φαίνεται ορθή.

α) Γραμματική ερμηνεία

60. Όταν ο νομοθέτης έκρινε, σε άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης, ότι η παράβαση ενός κανόνα γεννά αυτομάτως δικαίωμα αποζημίωσης, δεν δίστασε να το προβλέψει³⁸. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει στον ΓΚΠΔ, ο οποίος περιλαμβάνει κανόνες σχετικά με την απόδειξη, ή με άμεσες συνέπειες επ' αυτής³⁹, χωρίς όμως να προβλέπει μια τέτοια αυτόματη σύνδεση, είτε άμεσα είτε μέσω αμάχητου τεκμηρίου.

³⁵ Στο σημείο 53 των παρατηρήσεών της η Ιρλανδική Κυβέρνηση αναφέρει: «(...) very many claims for compensation under Article 82 GDPR arise in the context of very minor, marginal or speculative non-material damage» (η υπογράμμιση δική μου). Στη Γερμανία, τμήμα της θεωρίας προειδοποιεί για τον κίνδυνο κατάχρησης των αγωγών και για την ανάγκη να αποφευχθεί η εμφάνιση μιας «datenschutzrechtliche Klageindustrie»: Wybitul, T., Neu, L. & Strauch, M., «Schadensersatzrisiken für Unternehmen bei Datenschutzverstößen», Zeitschrift für Datenschutz, 2018, σ. 202 επ., ιδίως σ. 206· Paal, B.P., Kritzer, I., «Geltendmachung von DS-GVO-Ansprüchen als Geschäftsmodell», Neue Juristische Wochenschrift, 2022, σ. 2433 επ.

³⁶ Δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο η ευδοκίμηση της αγωγής αποζημίωσης χωρίς ζημία να λειτουργήσει ως κίνητρο ή να έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα. Τούτο θα αύξανε τις πιθανότητες οι οικονομικοί φορείς να βρεθούν αντιμέτωποι με συλλογικές αγωγές ή με πλειάδα ατομικών αγωγών (κατά περίπτωση, λιγότερο ή περισσότερο καταχρηστικών), πέραν των πιθανών διοικητικών ή ποινικών κυρώσεων.

³⁷ Με τις παρατηρήσεις τους, οι διάδικοι το αναφέρουν απλώς χωρίς να το αναλύουν. Δεν διευκρινίζεται, παραδείγματος χάριν, εάν πρόκειται για αμάχητο ή μαχητό τεκμήριο. Το πρώτο ενδεχόμενο συνάδει περισσότερο με το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, οπότε θα περιορισθώ σε αυτό.

³⁸ Βλ. άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΚ) 261/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Φεβρουαρίου 2004, για τη θέσπιση κοινών κανόνων αποζημίωσης των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και παροχής βοήθειας σε αυτούς σε περίπτωση άρνησης επιβίβασης και ματαίωσης ή μεγάλης καθυστέρησης της πτήσης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 295/91 (ΕΕ 2004, L 46, σ. 1) ή άρθρο 19 του κανονισμού (ΕΕ) 1177/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, για τα δικαιώματα των επιβατών στις θαλάσσιες και εσωτερικές πλωτές μεταφορές και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 (ΕΕ 2010, L 334, σ. 1).

³⁹ Παραδείγματος χάριν, παράγραφοι 3 και 4 του ίδιου του άρθρου 82 του ΓΚΠΔ.

61. Οι αναφορές στον έλεγχο των δεδομένων (ή στην απώλεια του ελέγχου αυτού) στο πλαίσιο των αιτιολογικών σκέψεων 75⁴⁰ και 85⁴¹ του ΓΚΠΔ δεν μου φαίνεται να αντισταθμίζουν την απουσία αυτή. Πέραν του γεγονότος ότι, ως αιτιολογικές σκέψεις, δεν έχουν κανονιστική αξία, καμία από αυτές δεν στηρίζει την άποψη ότι η παράβαση κανόνα συνεπάγεται αφ' εαυτής ζημία δυνάμενη να αποκατασταθεί:

- η αιτιολογική σκέψη 75 αναφέρεται στην παρεμπόδιση του ελέγχου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως έναν από τους πιθανούς κινδύνους της επεξεργασίας·
- η αιτιολογική σκέψη 85 αναφέρεται στην απώλεια ελέγχου ως μία από τις συνέπειες που θα μπορούσαν να προκύψουν από την παραβίαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁴².

62. Η απώλεια ελέγχου επί των δεδομένων δεν οδηγεί κατ' ανάγκην σε ζημία. Η έκφραση μπορεί να εκληφθεί ως λεκτική παραπομπή σε ζημίες μεταγενέστερες μιας τέτοιας απώλειας, εφόσον αυτές επέλθουν⁴³.

β) Ερμηνεία υπό το πρίσμα του ιστορικού θέσπισης της ρύθμισης

63. Ούτε η εξέταση του ιστορικού θέσπισης της ρύθμισης μπορεί να στηρίξει την ύπαρξη ενός τέτοιου τεκμηρίου, το οποίο δεν περιλαμβανόταν στην οδηγία 95/46⁴⁴, τα δε προπαρασκευαστικά έγγραφα της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή του Συμβουλίου σχετικά με τον ΓΚΠΔ, τα οποία εξέτασα, δεν το περιελάμβαναν.

γ) Συστηματική ερμηνεία

64. Το σύστημα του ΓΚΠΔ παρέχει ενδείξεις κατά της ύπαρξης του επίμαχου τεκμηρίου, λαμβάνοντας ως σημείο αναφοράς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων⁴⁵. Ως μέσο ελέγχου από πλευράς του υποκειμένου αυτού επί των δεδομένων του, η συγκατάθεση νομιμοποιεί την επεξεργασία των τελευταίων στο ίδιο επίπεδο με άλλες νομικές βάσεις (άρθρο 6 του ΓΚΠΔ)⁴⁶.

⁴⁰ «[Ο]ταν τα υποκείμενα των δεδομένων θα μπορούσαν να στερηθούν των δικαιωμάτων και ελευθεριών τους ή να εμποδίζονται από την άσκηση ελέγχου επί των δεδομένων τους προσωπικού χαρακτήρα [...]».

⁴¹ «Η παραβίαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί [...] να έχει ως αποτέλεσμα [...] απώλεια του ελέγχου επί των δεδομένων [...] προσωπικού χαρακτήρα [των φυσικών προσώπων]».

⁴² Οι συνέπειες τις οποίες απαριθμεί η αιτιολογική αυτή σκέψη δεν είναι αυτόματες. Σύμφωνα με το άρθρο 34 του ΓΚΠΔ, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να αξιολογεί σε κάθε περίπτωση εάν είναι απαραίτητο να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων για την παράβαση.

⁴³ Οι συναισθηματικές επιπτώσεις που συνδέονται με την απώλεια του ελέγχου επί των δεδομένων, όπως ο φόβος ή το άγχος για το τι μπορεί να συμβεί στα δεδομένα, είναι παράγωγες της απώλειας, αλλά όχι ταυτόσημες με αυτή.

⁴⁴ Ορισμένα κράτη μέλη είχαν θεσπίσει τεκμήριο ζημίας σε τομείς συγγενικούς προς αυτόν της προστασίας δεδομένων. Παραδείγματα χάριν, στην Ισπανία, το άρθρο 9, παράγραφος 3, του Ley Orgánica 1/1982, de protección civil del derecho al honor, a la intimidad personal y familiar y a la propia imagen (οργανικού νόμου 1/1982, σχετικά με την αστική προστασία του δικαιώματος στην τιμή, στην προσωπική και οικογενειακή ζωή και στην ίδια εικόνα), της 5ης Μαΐου 1982 (BOE αριθ. 115, της 14ης Μαΐου 1982, σ. 12546 έως 12548), όριζε ότι «τεκμαίρεται η ύπαρξη ζημίας εφόσον αποδεικνύεται η παράνομη επέμβαση [στα δικαιώματα που εγγυάται ο νόμος αυτός]».

⁴⁵ Υπενθυμίζω ότι, εν προκειμένω, το παράνομο της συμπεριφοράς συνδέεται ακριβώς με την έλλειψη συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Τα επιχειρήματα σχετικά με τη θέση του δικαιώματος αποζημίωσης μεταξύ των εγγυήσεων τήρησης των κανόνων του ΓΚΠΔ ισχύουν εν προκειμένω.

⁴⁶ Πρόκειται, ωστόσο, για μία μόνο βάση νόμιμης επεξεργασίας· όλες οι βάσεις που απαριθμούνται στον ΓΚΠΔ είναι εξίσου έγκυρες. Βλ. γνωμοδότηση 06/2014 της ομάδας εργασίας για την προστασία δεδομένων του άρθρου 29, σχετικά με την έννοια των εννόμων συμφερόντων του υπευθύνου της επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας 95/46, της 9ης Απριλίου 2014, σ. 10. Ωστόσο, μετά την έναρξη της επεξεργασίας, ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν μπορεί να αλλάξει τη βάση της τελευταίας: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων, κατευθυντήριες γραμμές 5/2020 σχετικά με τη συγκατάθεση βάσει του κανονισμού 2016/679, σημεία 121 έως 123.

65. Νοείται νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων και, ως εκ τούτου, χωρίς τον έλεγχο που αντιπροσωπεύει η παροχή ή η άρνηση της συγκατάθεσης αυτής. Το βάρος της εντός του συστήματος δεν είναι, σε τελική ανάλυση, απόλυτο.

66. Επιπλέον, ο ΓΚΠΔ προβλέπει και άλλες δυνατότητες άσκησης του ελέγχου αυτού: μεταξύ τούτων, το δικαίωμα διαγραφής, το οποίο υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας να διαγράψει τις σχετικές πληροφορίες «χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση»⁴⁷.

67. Για το πρόσωπο του οποίου τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία, το δικαίωμα αυτό λειτουργεί ως βαλβίδα ασφαλείας εντός του καθεστώτος προστασίας: εξακολουθεί να υφίσταται (ως κανόνας αρχής) όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν έχει λάβει τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, καθώς και όταν δεν υφίσταται καμία άλλη βάση για τη νομιμοποίηση της επεξεργασίας των δεδομένων, είναι δε ανεξάρτητο από το εάν η επεξεργασία προκάλεσε κάποια ζημία⁴⁸.

δ) Τελολογική ερμηνεία

1) Αποτελεί σκοπό του ΓΚΠΔ ο έλεγχος των δεδομένων από το υποκείμενο των δεδομένων;

68. Η αυτόματη ισοδυναμία μεταξύ επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την οποία δεν έχει ληφθεί η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων και ζημίας δυνάμενης να αποκατασταθεί προϋποθέτει ότι ο έλεγχος αυτός, όχημα του οποίου αποτελεί η συγκατάθεση, σνιστά αφ' εαυτού αξία.

69. Ομολογουμένως, εκ πρώτης όψεως, η άποψη αυτή δεν στερείται ερεισμάτων. Η δυνατότητα των πολιτών να κατέχουν τον έλεγχο επί των δεδομένων τους απαντά στην πρόταση της Επιτροπής ως ένας από τους κύριους λόγους της μεταρρύθμισης⁴⁹. Η αιτιολογική σκέψη 7 του ΓΚΠΔ ορίζει ότι «[τ]α φυσικά πρόσωπα θα πρέπει να έχουν τον έλεγχο των δικών τους δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

⁴⁷ Άρθρο 17, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ. Τούτο δεν σημαίνει ότι δεν υφίσταται δικαίωμα αποζημίωσης για ζημίες που έχουν τυχόν προκληθεί από την πραγματοποιηθείσα πριν από τη διαγραφή των δεδομένων επεξεργασία.

⁴⁸ Απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317, σημείο 4 του διατακτικού).

⁴⁹ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων) [COM(2012) 011 τελικό, σ. 2 και αιτιολογική σκέψη 6 του προτεινόμενου κειμένου]. Βλ., επίσης, σημείο 2 της ανακοίνωσης της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Διασφάλιση της ιδιωτικής ζωής σε έναν συνδεδεμένο κόσμο. Ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας δεδομένων για τον 21ο αιώνα» [COM(2012) 9 τελικό].

70. Είναι αυτονόητο ότι απαιτείται προσοχή κατά την ερμηνεία της έννοιας αυτής, πέραν των θεωρητικών συζητήσεων που έχει εγείρει. Δεν υφίσταται στον ΓΚΠΔ (ούτε έχω εντοπίσει σε κάποιο άλλο κείμενο) ακριβής ορισμός του «ελέγχου»⁵⁰. Ο όρος επιδέχεται δύο τουλάχιστον ερμηνείες, οι οποίες δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες: ως «εξουσία» ή «κυριότητα» και ως «εποπτεία».

71. Η διατύπωση της αιτιολογικής σκέψης 7 του ΓΚΠΔ δημιουργεί ορισμένη αβεβαιότητα, καθόσον διαφέρει αναλόγως της γλωσσικής απόδοσης⁵¹. Με βάση το περιεχόμενό του, φρονώ ότι ο ΓΚΠΔ παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων εξουσίες επιτήρησης και παρέμβασης σε πράξεις άλλων επί των δεδομένων του, ως μέσο (από κοινού με άλλα) στην υπηρεσία της προστασίας των δεδομένων αυτών.

72. Το ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων συμβάλλει στην προστασία των πληροφοριών που αντιπροσωπεύουν τα δεδομένα και φέρει τη σχετική ευθύνη, στον βαθμό –έκταση και τρόπο– που προβλέπει ο ΓΚΠΔ. Η περίμετρος της ατομικής δράσης είναι περιορισμένη: όσον αφορά τα δικαιώματα που απαριθμούνται στον ΓΚΠΔ, περιορίζεται στην άσκησή τους υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

73. Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, ως ύψιστη έκφραση ελέγχου⁵², αποτελεί μία μόνον από τις νομικές βάσεις για τη νόμιμη επεξεργασία, αλλά δεν είναι ικανή να επικυρώσει τη μη τήρηση των λοιπών υποχρεώσεων και προϋποθέσεων που βαρύνουν τον υπεύθυνο επεξεργασίας και τον εκτελούντα την επεξεργασία.

74. Δεν είναι, κατά γνώμη μου, ευχερές να συναχθεί από τον ΓΚΠΔ ότι σκοπός του τελευταίου είναι να παράσχει στο υποκείμενο των δεδομένων τον έλεγχο επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως αυτοτελή αξία. Ούτε ότι το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να έχει τον *μεγαλύτερο δυνατό έλεγχο* επί των δεδομένων αυτών.

⁵⁰ Η σιωπή αυτή δεν μου φαίνεται τυχαία. Πέραν των εννοιολογικών συζητήσεων σχετικά με την κυριότητα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το ερώτημα είναι κατά πόσον η αποδοχή του ελέγχου αυτού επί των δεδομένων τους ισοδυναμεί με το να αποκτήσουν τα φυσικά πρόσωπα εξουσίες *κυριότητας* επί των πληροφοριών που τα αφορούν (όπερ μάλλον δεν θα ήταν συμβατό με τα συμφέροντα τρίτων και του κοινωνικού συνόλου). Η σύσταση αναγνώρισης *δικαιωμάτων ιδιοκτησίας* επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα απαντά στη Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση δεδομένων (Πράξη για τη διακυβέρνηση δεδομένων)» COM(2020) 767 τελικό, (ΕΕ 2021, C 286, σ. 38, σημείο 4.18): «[...] η ΕΟΚΕ συνιστά την αναγνώριση των ευρωπαϊκών δικαιωμάτων *ιδιοκτησίας* όσον αφορά τα ψηφιακά δεδομένα, προκειμένου να μπορούν οι πολίτες (εργαζόμενοι, καταναλωτές, επιχειρηματίες) να ελέγχουν και να διαχειρίζονται ή να απαγορεύουν τη χρήση των δεδομένων τους» (η υπογράμμισή δική μου). Αντιθέτως, υπήρξε άρνηση αναγνώρισης των δεδομένων ως εμπορευμάτων (βλ. υποσημείωση 53 τελευταία περίοδος).

⁵¹ Η ισπανική απόδοση αναφέρει ότι «las personas físicas deben tener *el control* de sus propios datos personales» (η υπογράμμισή δική μου)· η αγγλική απόδοση αναφέρει ότι «natural persons should have control of their own personal data» (και όχι *the control*). Σε άλλες, όπως η πορτογαλική, αναφέρεται ότι «as pessoas singulares deverão poder controlar a utilização que é feita dos seus dados pessoais». Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΓΚΠΔ, ο έλεγχος *επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα* αφορά τις πληροφορίες που αυτά αντιπροσωπεύουν. Ο έλεγχος *της χρήσης των δεδομένων* αφορά μάλλον την επεξεργασία τους.

⁵² Στην πράξη, η συγκατάθεση περιορίζεται στην αποδοχή ή απόρριψη της πρότασης εκείνου που επιδιώκει την επεξεργασία των δεδομένων.

75. Η διαπίστωση αυτή δεν προκαλεί έκπληξη. Αφενός, δεν είναι προφανές εάν ο έλεγχος, υπό την έννοια της *κυριότητας* των δεδομένων, αποτελεί μέρος του ουσιαστικού περιεχομένου του θεμελιώδους δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁵³. Αφετέρου, η αναγνώριση του δικαιώματος αυτού ως δικαιώματος *πληροφοριακής αυτοδιάθεσης* κάθε άλλο παρά ομόφωνη είναι: το άρθρο 8 του Χάρτη δεν χρησιμοποιεί τους όρους αυτούς⁵⁴.

76. Για τον ίδιο λόγο, δεν περιελήφθη στο τελικό κείμενο του ΓΚΠΔ ούτε αιτιολογική σκέψη που να αναφέρει ότι «το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα βασίζεται στο δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να ασκεί έλεγχο επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία»⁵⁵.

77. Οι ανωτέρω σκέψεις, ίσως υπερβολικά αφηρημένες, με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, όταν το υποκείμενο των δεδομένων δεν συναινεί σε πράξη επεξεργασίας και αυτή πραγματοποιείται χωρίς άλλη νόμιμη νομική βάση, δεν θα πρέπει κατ' ανάγκην να αποζημιωθεί οικονομικά λόγω της απώλειας του ελέγχου επί των δεδομένων του, ως εάν η απώλεια αυτή να συνεπαγόταν, αφ' εαυτής, ζημία δυνάμενη να αποκατασταθεί⁵⁶. Εάν, επιπλέον, έχει υποστεί ζημία, αυτό μένει να διαπιστωθεί (και θα πρέπει να αποδειχθεί)⁵⁷.

2) Έλεγχος από το υποκείμενο των δεδομένων εντός της όλης συνάφειας

78. Τέλος, κρίνω σκόπιμο να υπενθυμίσω ότι η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εξαγγέλλεται ως σκοπός του ΓΚΠΔ από κοινού με αυτόν της διασφάλισης της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων⁵⁸.

⁵³ Δεν αποκλείω το ενδεχόμενο η εξέλιξη του νομικού καθεστώτος να κινηθεί προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης δικαιωμάτων ιδιοκτησίας υπέρ του υποκειμένου των δεδομένων. Εντούτοις, αμφιβάλλω εάν κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε επίταση του ατομικού ελέγχου: τυχόν αναγνώριση στα υποκείμενα των δεδομένων εξουσιών ιδιοκτησίας επί των προσωπικών δεδομένων ενδέχεται να μην εξυπηρετεί την ανάπτυξη της οικονομίας και της καινοτομίας· η συμβατότητά της με τη διάσταση του δικαιώματος ως θεμελιώδους θα ήταν αμφισβητήσιμη. Βλ. αιτιολογική σκέψη 24 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/770 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2019, σχετικά με ορισμένες πτυχές που αφορούν τις συμβάσεις για την προμήθεια ψηφιακού περιεχομένου και ψηφιακών υπηρεσιών (ΕΕ 2019, L 136, σ. 1): «Μολονότι αναγνωρίζεται πλήρως ότι η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και, ως εκ τούτου, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα *δεν μπορούν να θεωρηθούν εμπόρευμα* [...]». Η υπογράμμιση δική μου.

⁵⁴ Δεν ευδοκίμησαν διατυπώσεις όπως αυτή που προτάθηκε για το άρθρο 19 στο σημείωμα του Προεδρείου – *Projet de Charte des Droits Fondamentaux de l'Union Européenne*, Charte 4284/1/00 REV 1, της 11 Μαΐου 2000: «*Toute personne a le droit de décider elle-même de la divulgation et de l'utilisation de ses données personnelles*». Ούτε αυτή που προτάθηκε για το ίδιο άρθρο στο σημείωμα του Προεδρείου – *Projet de Charte des Droits Fondamentaux de l'Union Européenne*, Charte 4333/00, της 4ης Ιουνίου 2000: «*Toute personne a le droit de décider elle-même de la collecte, de l'utilisation et de la divulgation des données à caractère personnel la concernant*». Σε εθνικό επίπεδο, η ιδέα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης έχει επικρατήσει σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως στη Γερμανία, μετά την απόφαση του Bundesverfassungsgericht (Συνταγματικού Δικαστηρίου) της 15ης Δεκεμβρίου 1983, 1 BvR 209/83. Στην Ισπανία βλ., παραδείγματος χάριν, απόφαση 292/2000 του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου), της 30ής Νοεμβρίου 2000 (BOE της 4ης Ιανουαρίου 2001). Δεν είμαι σίγουρος ότι τούτο συμβαίνει στην περίπτωση της Ένωσης, αν και οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση *Orange Romania* (C-61/19, EU:C:2020:158, σημείο 37) κινούνται προς την κατεύθυνση αυτή: «*Το δικαίωμα της Ένωσης για την προστασία των δεδομένων βασίζεται στην κατευθυντήρια αρχή της αυτοδιάθεσης του ατόμου που είναι σε θέση να προβαίνει σε επιλογές όσον αφορά τη χρήση και επεξεργασία των δεδομένων του*», με παραπομπή, ακριβώς, στη γερμανική νομολογία.

⁵⁵ Σχέδιο έκθεσης σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων) [COM(2012) 0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)], PE501.927v04-00, της 16ης Ιανουαρίου 2013, τροπολογία 29.

⁵⁶ Δεν υποστηρίζω ότι η παράβαση του κανόνα πρέπει να μείνει ατιμώρητη· αυτό που λέω είναι ότι η αποζημίωση δεν αποτελεί το κατάλληλο εργαλείο, εάν δεν υπήρξε ζημία.

⁵⁷ Μετά την παραδοχή ότι η παροχή στον ιδιώτη της δυνατότητας ελέγχου επί των δεδομένων του δεν αποτελεί, καθ' εαυτήν, σκοπό του ΓΚΠΔ, δεν αποκλείω το ενδεχόμενο η απώλεια ελέγχου να λειτουργήσει ως γνώμονας για την αναγνώριση μη υλικών ζημιών, υπό την έννοια της συνεκτίμησης των αντιδράσεων που έπονται μιας τέτοιας απώλειας.

⁵⁸ Βλ. σημείο 51 των παρούσων προτάσεων. Η ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων αποτελεί αυτοτελή σκοπό σε σχέση με τα δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα: άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1807 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με ένα πλαίσιο για την ελεύθερη ροή των δεδομένων μη προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2018, L 303, σ. 59).

79. Η ενίσχυση του ελέγχου από πλευράς πολιτών επί των προσωπικών πληροφοριών τους εντός του ψηφιακού περιβάλλοντος είναι ένας από τους αναγνωρισμένους σκοπούς του εκσυγχρονισμού του καθεστώτος προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά δεν αποτελεί ανεξάρτητο ή μεμονωμένο σκοπό.

80. Η Επιτροπή, στην ανακοίνωση που συνοδεύει την πρότασή της για τον ΓΚΠΔ, συνέδεε το υψηλό επίπεδο προστασίας των δεδομένων με την εμπιστοσύνη στις επιγραμμικές υπηρεσίες, η οποία επιτρέπει την αξιοποίηση του δυναμικού της ψηφιακής οικονομίας και ενθαρρύνει «την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των οικονομικών κλάδων της ΕΕ». Η ανανέωση (και η αυξημένη εναρμόνιση) των κανόνων της Ένωσης «ενισχύ[ει] τα δικαιώματα των φυσικών προσώπων [...] που αφορ[ούν] την ενιαία αγορά»⁵⁹.

81. Λαμβανομένης υπόψη της αποδεδειγμένης αξίας των δεδομένων (προσωπικού και μη χαρακτήρα) για την οικονομική και κοινωνική πρόοδο στην Ευρώπη, ο ΓΚΠΔ δεν επιδιώκει να αυξήσει τον έλεγχο των ατόμων επί των πληροφοριών που τα αφορούν, υποκύπτοντας το δίχως άλλο στις προτιμήσεις τους, αλλά να συμβιβάσει το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με τα συμφέροντα τρίτων και της κοινωνίας⁶⁰.

82. Ο ΓΚΠΔ, επιμένω, δεν έχει ως σκοπό τον συστηματικό περιορισμό της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά τη νομιμοποίησή της υπό αυστηρές προϋποθέσεις. Τον σκοπό αυτό εξυπηρετεί κυρίως η ενίσχυση της εμπιστοσύνης του υποκειμένου των δεδομένων ότι η επεξεργασία θα πραγματοποιηθεί σε ασφαλές πλαίσιο⁶¹, στο οποίο το ίδιο συμβάλλει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα υποκείμενα των δεδομένων παρακινούνται να επιτρέπουν ίδια βουλήσει την πρόσβαση στα δεδομένα τους και τη χρήση τους, μεταξύ άλλων, στον τομέα των επιγραμμικών εμπορικών συναλλαγών.

Γ. Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

83. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί εάν «ο υπολογισμός της αποζημίωσης [διέπεται] και από άλλες επιταγές του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας».

⁵⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Διασφάλιση της ιδιωτικής ζωής σε έναν συνδεδεμένο κόσμο. Ευρωπαϊκό πλαίσιο προστασίας δεδομένων για τον 21ο αιώνα» [COM(2012) 9 τελικό, σημείο 1]. Κατωτέρω, στη σ. 5: «οι ανησυχίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή συγκαταλέγονται στους συνηθέστερους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι δεν αγοράζουν αγαθά και υπηρεσίες επιγραμμικά».

⁶⁰ Αιτιολογική σκέψη 2 του ΓΚΠΔ: «[...] συμβάλλει στην επίτευξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και μιας οικονομικής ένωσης, στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο, στην ενίσχυση και σύγκλιση των οικονομιών εντός της εσωτερικής αγοράς και στην ευημερία των φυσικών προσώπων». Στην αιτιολογική σκέψη 4: «[...] Το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο δικαίωμα· πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία [...]». Στην ίδια αυτή κατεύθυνση, απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2019, Google (Εδαφικό πεδίο του δικαιώματος διαγραφής συνδέσμων) (C-507/17, EU:C:2019:772, σκέψη 60 και εκεί παραπομπές).

⁶¹ Ο σκοπός αυτός είναι κοινός στο κανονιστικό πλαίσιο που αποβλέπει στην ενίσχυση της ενιαίας αγοράς δεδομένων. Υπό την έννοια αυτή, η ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δεδομένα» COM(2020) 66 τελικό, σημείο 1, αναφέρει: «Σε μια κοινωνία όπου οι ιδιώτες θα παράγουν ολοένα αυξανόμενες ποσότητες δεδομένων, ο τρόπος συλλογής και χρήσης των δεδομένων πρέπει να θέτει σε προτεραιότητα τα συμφέροντα του ατόμου, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές αξίες, τα θεμελιώδη δικαιώματα και τους κανόνες. Οι πολίτες θα εμπιστευθούν και θα ενστερνιστούν τις καινοτομίες που βασίζονται σε δεδομένα, μόνον εάν είναι βέβαιοι ότι οποιαδήποτε κοινοχρησία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ θα συμμορφώνεται πλήρως με τους αυστηρούς κανόνες της ΕΕ για την προστασία δεδομένων».

84. Στην πραγματικότητα, η αρχή της ισοδυναμίας δεν φαίνεται να διαδραματίζει εν προκειμένω κρίσιμο ρόλο: το εναρμονισμένο καθεστώς του ΓΚΠΔ εφαρμόζεται άμεσα στον τομέα αυτόν, το δε άρθρο 82 διέπει το σύνολο των μη υλικών ζημιών που τυχόν προκληθούν λόγω παραβάσεως, ανεξαρτήτως προελεύσεως.

85. Το ίδιο ισχύει για την αρχή της αποτελεσματικότητας. Διαφορετικό είναι το ζήτημα εάν η αποζημίωση, σύμφωνα με όσα διαλαμβάνει η αιτιολογική σκέψη 146 του ΓΚΠΔ (τα υποκείμενα των δεδομένων θα πρέπει να λαμβάνουν πλήρη και *ουσιαστική* αποζημίωση για τη ζημία που υπέστησαν), πρέπει να έχει το τάδε ή το δείνα περιεχόμενο.

86. Το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ δεν επιβάλλει καμία άλλη απαίτηση πέραν της παράβασης των κανόνων του, όταν αυτή συνεπάγεται ζημία, υλική ή μη, την οποία υφίσταται οποιοδήποτε πρόσωπο. Όσον αφορά τον υπολογισμό, συγκεκριμένα, του ποσού της αποζημίωσης για τις ζημίες αυτές, δεν παρέχει κατευθύνσεις προς τα εθνικά δικαστήρια.

87. Σύμφωνα με τους ανωτέρω δύο επιθετικούς προσδιορισμούς (πλήρης και ουσιαστική), η αποζημίωση θα εξαρτηθεί, κατά κύριο λόγο, από την αξίωση που εγείρει κάθε ενάγων.

88. Εάν η αξίωση αυτή συνίσταται στην επιδίκαση αποζημίωσης τιμωρητικού χαρακτήρα⁶², η απάντηση επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος είναι επαρκής: τέτοιου είδους αποζημίωση δεν προβλέπεται από τον ΓΚΠΔ. Εντός του κανονισμού αυτού, η αστική ευθύνη επιτελεί «ιδιωτική» αντισταθμιστική λειτουργία, ενώ τα πρόστιμα και οι ποινικές κυρώσεις επιτελούν τη δημόσια λειτουργία της αποτροπής και, κατά περίπτωση, της τιμωρίας.

89. Δεν αποκλείεται η αξιούμενη αποζημίωση για μη υλική ζημία να περιλαμβάνει και άλλες συνιστώσες πέραν της αμιγώς χρηματικής, παραδείγματος χάριν την αναγνώριση της παράβασης, παρέχοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στον ενάγοντα κάποιου είδους ηθική ικανοποίηση. Η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Απριλίου 2021⁶³, καίτοι αφορά τομέα που δεν ταυτίζεται με αυτόν της προστασίας δεδομένων, θα επέτρεπε, κατ' αναλογία, την ικανοποίηση του αιτήματος αυτού.

90. Στις έννομες τάξεις στις οποίες υφίσταται σχετική πρόβλεψη, είναι πιθανό το καθεστώς αστικής ευθύνης να προβλέπει αποζημιώσεις εν είδει αναγνωρίσεως δικαιώματος (καταβολή συμβολικής αποζημίωσης) ή εξουδετέρωσης αθέμιτου πλεονεκτήματος (επιστροφή του αποκτηθέντος με μη νόμιμο τρόπο κέρδους).

91. Οι πρώτες στηρίζονται στην ιδέα της συνέχειας και της πραγμάτωσης του δικαιώματος («*Rechtsfortsetzungsfunktion*») μέσω μιας καθαρά συμβολικής αποζημίωσης, η οποία προστίθεται στη διαπίστωση ότι ο εναγόμενος διέπραξε παράνομη πράξη και προσέβαλε τα δικαιώματα του ενάγοντος. Το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ δεν προβλέπει τέτοιου είδους αποζημίωση,

⁶² Το αιτούν δικαστήριο (διάταξη περί παραπομπής, σημείο 5 της αιτιολόγησης των προδικαστικών ερωτημάτων) φαίνεται να ανησυχεί για το ενδεχόμενο η αποζημίωση να αποκτήσει τιμωρητικό χαρακτήρα, αφ' ης στιγμής ο ΓΚΠΔ προβλέπει ήδη υψηλά πρόστιμα, και, ως εκ τούτου, η αποτελεσματικότητά του δεν προϋποθέτει και υψηλή αποζημίωση για ηθική βλάβη.

⁶³ Υπόθεση C-30/19, *Braathens Regional Aviation* (EU:C:2021:269, σκέψη 49): «Η καταβολή χρηματικού ποσού δεν αρκεί για την ικανοποίηση των αιτημάτων ενός προσώπου το οποίο, προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που υπέστη, ζητεί πρωτίστως να αναγνωριστεί ότι υπέστη δυσμενή διάκριση, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ότι η καταβολή αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επιτελούσα ικανοποιητική, σε σχέση με τον ανωτέρω σκοπό, επανορθωτική λειτουργία». Η υπόθεση εκείνη αφορούσε την οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ 2000, L 180, σ. 22).

ούτε υφίσταται κάποια περί τούτου ένδειξη στα προπαρασκευαστικά έγγραφα, κάτι που δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη, δεδομένου ότι η αποζημίωση αυτή δεν είναι κοινή στα νομικά συστήματα των κρατών μελών⁶⁴, ούτε και άνευ όρων αποδεκτή σε εκείνα στα οποία υφίσταται⁶⁵.

92. Εντούτοις, το σύστημα του ΓΚΠΔ και οι σκοποί του δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη που αναγνωρίζουν το μέσο αυτό ένδικης προστασίας να παρέχουν τη δυνατότητα άσκησής του σε όσους θίγονται από την παράβαση κανόνα, στο πλαίσιο των μέσων ένδικης προστασίας που προβλέπονται στο άρθρο 79 του ίδιου κανονισμού, για την περίπτωση παντελούς έλλειψης ζημίας. Όταν, αντιθέτως, ο ενάγων υποστηρίζει ότι έχει υποστεί οικονομική ζημία, η κατάσταση διέπεται από το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ, η δε δυσκολία απόδειξης της δεν πρέπει να οδηγεί σε επιδίκαση συμβολικής αποζημίωσης⁶⁶.

93. Όσον αφορά την επιδίκαση αποζημίωσης η οποία συνίσταται στην καταβολή του ποσού που έπεται της προσβολής δικαιώματος, αυτή μπορεί να αποσκοπεί στη στέρηση του κέρδους που αποκόμισε ο παραβάτης. Εξαιρουμένου του πεδίου της διανοητικής ιδιοκτησίας⁶⁷, ο σκοπός αυτός δεν είναι κοινός στο δίκαιο αποζημίωσης, το οποίο προσανατολίζεται μάλλον στην απώλεια του ζημιωθέντος παρά στο κέρδος του παραβάτη⁶⁸. Ο ΓΚΠΔ δεν περιλαμβάνει τον σκοπό αυτό στα άρθρα του.

94. Διατυπώνω τις σκέψεις αυτές για να διευκολύνω το έργο του αιτούντος δικαστηρίου, λαμβανομένου υπόψη του εύρους του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματός του. Αναγνωρίζω, ωστόσο, ότι η χρησιμότητά τους πιθανώς να είναι αμελητέα για την ευδοκίμηση ή την απόρριψη αγωγής με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων ζητεί αμιγώς χρηματική αποζημίωση για μη υλική ζημία.

Δ. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

95. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί εάν, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, η αναγνώριση μη υλικής ζημίας προϋποθέτει η «παράβαση να έχει συγκεκριμένη τουλάχιστον βαρύτητα, η οποία να βαίνει πέραν του εκνευρισμού που προκλήθηκε από την παράβαση».

⁶⁴ Βλ. Magnus, U., «Comparative Report on the Law of Damages», σε *Unification of Tort Law: Damages*, Kluwer Law International, 2001, σ. 187, εδάφια 14 και 15.

⁶⁵ Συνήθως, σε συστήματα του common law, ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η αξίωση συμβολικής αποζημίωσης εμφανίζεται ως έσχατη λύση για την προάσπιση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Για μια σύνοψη των συζητήσεων σχετικά με τη χρησιμότητά της στη χώρα αυτή, βλ. Grealish, M.-B., «A Dollar for Your Thoughts: Determining Whether Nominal Damages Prevent an Otherwise Moot Case from Being an Advisory Opinion», *Fordham L. Rev.*, τόμ. 87, σ. 733· και, προσφάτως, απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών, της 8ης Μαρτίου 2021, υπόθεση *Uzuegbunam v Preczewski*. Ούτε στο Ηνωμένο Βασίλειο οι nominal damages γίνονται ομοφώνως δεκτές: τεκμαίρεται ότι, στην πράξη, το συμφέρον για την επιδίκαση ονομαστικής αποζημίωσης εξαρτάται από το εάν ο δικαιούχος θεωρείται νικήσας διάδικος για τους σκοπούς της κατανομής των δικαστικών εξόδων, κάτι που δεν είναι αυτόματο μετά την απόφαση *Anglo-Cyprian Trade Agencies Ltd v Paphos Wine Industries Ltd* [1951] 1 All ER 873.

⁶⁶ Το Δικαστήριο, στο πλαίσιο του (τότε) άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΟΚ, απαιτούσε την απόδειξη της ζημίας ακόμη και όταν, λόγω της δυσκολίας απόδειξης της, ο ενάγων ζητούσε συμβολική αποζημίωση: απόφαση της 21ης Μαΐου 1976, *Roquette Frères* κατά Επιτροπής (26/74, EU:C:1976:69, σκέψεις 23 και 24).

⁶⁷ Στο πλαίσιο της διανοητικής ιδιοκτησίας, η αποζημίωση, ως αντίδραση έναντι της παράβασης του κανόνα, εξυπηρετεί την επίτευξη δικού της σκοπού, βασικού στον τομέα αυτόν, ήτοι της προστασίας της οικονομικής ακεραιότητας του δικαιώματος. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/48 αναφέρεται στα «αδικαιολόγητα κέρδη που αποκόμισε ο παραβάτης» ως έναν από τους παράγοντες που πρέπει να σταθμίζουν οι δικαστικές αρχές κατά τον καθορισμό της αποζημίωσης.

⁶⁸ Παρόμοια διάταξη περιέχεται στο άρθρο 94, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 2100/94 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1994, για τα κοινοτικά δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών (ΕΕ 1994, L 227, σ. 1): «Σε περίπτωση ελαφράς αμέλειας, η αξίωση αυτή μπορεί να μειωθεί ανάλογα με τον βαθμό της ελαφράς αμέλειας, δεν μπορεί όμως να είναι κατώτερη του οφέλους που αποκόμισε ο παραβάτης από την παραβίαση».

96. Ως κριτήριο για το τι δύναται να αποζημιωθεί η αίτηση προδικαστικής απόφασης λαμβάνει υπόψη την ένταση της εμπειρίας του θιγόμενου. Δεν τίθεται, αντιθέτως (τουλάχιστον, ευθέως), το ερώτημα εάν, λόγω του περιεχομένου του, συγκεκριμένο αίσθημα ή συναίσθημα του εν λόγω προσώπου είναι κρίσιμο για τους σκοπούς του άρθρου 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ⁶⁹.

97. Τίθεται, επομένως, το ερώτημα εάν τα κράτη μέλη μπορούν να εξαρτούν την αποζημίωση της μη υλικής ζημίας από την έκταση των συνεπειών της παράβασης του κανόνα, κατά τρόπο ώστε να περιλαμβάνονται μόνον εκείνες που υπερβαίνουν ορισμένο όριο σοβαρότητας. Συνεπώς, το ερώτημα δεν αφορά τα στοιχεία που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αποζημίωσης⁷⁰ ή το ποσό της αποζημίωσης, αλλά την ύπαρξη ενός ελάχιστου ορίου αντίδρασης του ζημιωθέντος κάτω από το οποίο δεν θα του επιδικασθεί αποζημίωση.

98. Το άρθρο 82 ΓΚΠΔ δεν παρέχει ευθεία απάντηση στο ερώτημα. Ουδόλως το πράττουν, κατά την κρίση μου, οι αιτιολογικές σκέψεις 75 και 85. Και οι δύο περιέχουν ενδεικτική απαρίθμηση ζημιών με αποκορύφωμα μια γενική ρήτρα που φαίνεται να περιορίζει τις ζημίες που μπορούν να αποκατασταθούν στις «σημαντικές».

99. Φρονώ, ωστόσο, ότι οι αιτιολογικές αυτές σκέψεις δεν είναι χρήσιμες για την επίλυση της αμφιβολίας του αιτούντος δικαστηρίου:

- η πρώτη αφορά τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων από την επεξεργασία δεδομένων και τη λήψη μέτρων για την πρόληψη ή τον μετριασμό τους. Παρουσιάζει τις ανεπιθύμητες συνέπειες οποιασδήποτε επεξεργασίας και επικεντρώνεται, «ιδίως», σε ορισμένες από αυτές, πιθανώς λόγω του σοβαρότερου χαρακτήρα τους·
- η δεύτερη αναφέρεται στις παραβιάσεις των δεδομένων, προειδοποιώντας ότι οι συνέπειες των παραβιάσεων αυτών ενδέχεται να είναι σημαντικές.

100. Ούτε από τα όσα διαλαμβάνει η αιτιολογική σκέψη 146 του ΓΚΠΔ («[κ]άθε ζημία» θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο αποζημίωσης από τον υπεύθυνο επεξεργασίας)⁷¹ εξάγονται κριτήρια που θα επέτρεπαν την απάντηση στο ερώτημα αυτό.

⁶⁹ Η αδυναμία ρητής αποτύπωσης των αισθημάτων ή συναισθημάτων, ιδίως εάν αυτά σχετίζονται με κινδύνους ως προς το τι μπορεί να συμβεί στα δεδομένα στο μέλλον, έχει ως συνέπεια να μη θεωρούνται *ζημίες* διότι δεν είναι αρκούτως σαφείς ή έχουν υποθετικό χαρακτήρα.

⁷⁰ Ήτοι, όσον αφορά τους *chefs de préjudice* ή *heads of damage*.

⁷¹ Κατά το γράμμα της αιτιολογικής αυτής σκέψης, τα υποκειμένα των δεδομένων θα πρέπει να λαμβάνουν «πλήρη και ουσιαστική» αποζημίωση. Κατά τη γνώμη μου, η δήλωση αυτή δεν είναι κρίσιμη για τους σκοπούς του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, δεδομένου ότι δεν αναφέρεται στις κατηγορίες ζημιών για τις οποίες μπορεί να επιδικασθεί αποζημίωση, αλλά στον υπολογισμό της τελευταίας (ένα βήμα που λογικά έπεται του προσδιορισμού των ζημιών για τις οποίες μπορεί να επιδικασθεί αποζημίωση και δεν συγχέεται με αυτόν). Λαμβανομένων υπόψη των προπαρασκευαστικών εργασιών του ΓΚΠΔ, η επιμονή στην «πλήρη και ουσιαστική» αποζημίωση διασφαλίζει ότι η συμμετοχή πολλών υπευθύνων επεξεργασίας ή εκτελούντων την επεξεργασία δεν θα οδηγήσει σε μερική μόνον αποζημίωση του υποκειμένου των δεδομένων. Για τον λόγο αυτό, το άρθρο 82, παράγραφος 4, του ΓΚΠΔ αναφέρει ότι «κάθε υπεύθυνος επεξεργασίας ή εκτελών την επεξεργασία ευθύνεται για τη συνολική ζημία, προκειμένου να διασφαλιστεί αποτελεσματική αποζημίωση του υποκειμένου των δεδομένων».

101. Η εισαγωγή της αιτιολογικής αυτής σκέψης στο κείμενο του ΓΚΠΔ είχε ως συνέπεια ο τελευταίος να συμπεριλάβει ρητά τις μη υλικές ζημίες, για τις οποίες σιωπούσε η οδηγία 95/46⁷². Εντούτοις, δεν εξετάστηκε, συγκεκριμένα, το ζήτημα που εγείρεται εν προκειμένω ενώπιον του Δικαστηρίου.

102. Η ίδια αυτή αιτιολογική σκέψη 176 του ΓΚΠΔ αναφέρει ότι «[η] έννοια της ζημίας θα πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικά με γνώμονα τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά τρόπον ώστε να λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι στόχοι του παρόντος κανονισμού».

103. Δεν είμαι βέβαιος εάν η αναφορά αυτή υπήρξε ιδιαίτερως χρήσιμη στο πλαίσιο της προστασίας των δεδομένων, καθόσον, κατά τον χρόνο θέσπισης του ΓΚΠΔ, το Δικαστήριο δεν είχε ακόμη αποφανθεί επί του θέματος⁷³. Εάν πρόθεση ήταν να γίνει παραπομπή σε αποφάσεις που άπτονται της αστικής ευθύνης στο πλαίσιο άλλων οδηγιών ή κανονισμών, η παρότρυνση για κατ' αναλογίαν εφαρμογή τους θα ήταν ευπρόσδεκτη.

104. Στην πραγματικότητα, το Δικαστήριο δεν έχει διαμορφώσει έναν γενικό ορισμό της «αποζημίωσης» ο οποίος να μπορεί να εφαρμόζεται αδιακρίτως σε κάθε τομέα⁷⁴. Καθόσον ενδιαφέρει εν προκειμένω (μη υλικές ζημίες), από τη νομολογία του μπορεί να συναχθεί ότι:

- όταν ο σκοπός (ή ένας από τους σκοπούς) της ερμηνευόμενης διάταξης είναι η προστασία του ατόμου ή ορισμένης κατηγορίας ατόμων⁷⁵, η έννοια της αποζημίωσης πρέπει να είναι ευρεία·
- σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, η αποζημίωση εκτείνεται στις μη υλικές ζημίες, ακόμη και αν οι τελευταίες δεν μνημονεύονται στην ερμηνευόμενη διάταξη⁷⁶.

105. Ακόμη και αν μπορούσε να υποστηριχθεί δυνάμει της νομολογίας του Δικαστηρίου, υπό την προαναφερθείσα έννοια, ότι υφίσταται στο δίκαιο της Ένωσης αρχή περί αποζημίωσης των μη υλικών ζημιών, φρονώ, εντούτοις, ότι δεν είναι δυνατόν να συναχθεί εξ αυτής ένας κανόνας σύμφωνα με τον οποίο *κάθε* μη υλική ζημία, όσο σοβαρή και αν είναι, δύναται να αποκατασταθεί.

⁷² Το άρθρο 23 της οδηγίας 95/46 δεν διευκρίνιζε ποιες ζημίες μπορούν να αποκατασταθούν, γεγονός που έδωσε λαβή για συζητήσεις σχετικά με το ποιες καλύπτονται. Οι διαπραγματεύσεις για τον ΓΚΠΔ επικεντρώθηκαν στη άρση των αμφιβολιών σχετικά με την κάλυψη των μη υλικών ζημιών. Στην αιτιολογική σκέψη 118 της πρότασης της Επιτροπής που μνημονεύεται στην υποσημείωση 49 γινόταν λόγος για αποκατάσταση κάθε ζημίας. Στα επόμενα στάδια της διαδικασίας συννομοθέτησης έγινε αναφορά σε «[κ]άθε ζημία, είτε χρηματική είτε όχι», η οποία έδωσε τη θέση της στη διατύπωση «μη χρηματική βλάβη» και τελικά κατέληξε στη σημερινή έκφραση «μη υλικές ζημίες».

⁷³ Δεν το είχε πράξει όσον αφορά το άρθρο 23 της οδηγίας 95/46, και δεν το έχει πράξει, μέχρι στιγμής, όσον αφορά το άρθρο 82 του ΓΚΠΔ. Ούτε, εάν δεν απατώμαι, σε σχέση με το άρθρο 56 της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ 2016, L 119, σ. 89), ή το άρθρο 19 της καταργηθείσας απόφασης-πλαίσιο.

⁷⁴ Επίσης, δεν έχει προσδιορίσει μια μέθοδο ερμηνείας – αυτοτελούς ή κατά παραπομπή στην εθνική νομοθεσία – ως προτιμητέα: εξαρτάται από το εξεταζόμενο θέμα. Βλ., κατ' αντιπαράβολη, αποφάσεις της 10ης Μαΐου 2001, *Veefald* (C-203/99, EU:C:2001:258, σκέψη 27), σχετικά με ελαττωματικά προϊόντα· της 6ης Μαΐου 2010, *Walz* (C-63/09, EU:C:2010:251, σκέψη 21), σχετικά με την ευθύνη του αερομεταφορέα· ή της 10ης Ιουνίου 2021, *Van Ameyde Spain* (C-923/19, EU:C:2021:475, σκέψεις 37 επ.), σχετικά με την αστική ευθύνη εξ ατυχημάτων που προκύπτουν από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων. Έγγραφα σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για τον ΓΚΠΔ αντικατοπτρίζουν τις αμφιβολίες κρατών μελών σχετικά με το εάν οι έννοιες της ζημίας και της αποζημίωσης στο (τότε) άρθρο 77 θα έπρεπε να αποτελούν αυτοτελείς έννοιες και μαρτυρούν τις διαφορετικές θέσεις επί του θέματος. Η Επιτροπή τάχθηκε υπέρ της παραπομπής του θέματος στο Δικαστήριο. Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σημείωμα της Προεδρίας αριθ. 17831/13 της 16ης Δεκεμβρίου 2013, υποσημείωση 539.

⁷⁵ Παραδείγματος χάριν, καταναλωτές προϊόντων ή θύματα τροχαίων ατυχημάτων.

⁷⁶ Στον τομέα των οργανωμένων ταξιδιών, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2002, *Leitner* (C-168/00, EU:C:2002:163)· στον τομέα της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων, αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 2013, *Haasonová* (C-22/12, EU:C:2013:692, σκέψεις 47 έως 50), της 24ης Οκτωβρίου 2013, *Drozdovs* (C-277/12, EU:C:2013:685, σκέψη 40), και της 23ης Ιανουαρίου 2014, *Petillo* (C-371/12, EU:C:2014:26, σκέψη 35).

106. Το Δικαστήριο έχει κρίνει συμβατό με τους ευρωπαϊκούς κανόνες εθνικό κανόνα ο οποίος, για τους σκοπούς του υπολογισμού της αποζημίωσης, κάνει διάκριση μεταξύ μη υλικών ζημιών που συνδέονται με σωματικές βλάβες λόγω ατυχήματος αναλόγως της προελεύσεως του τελευταίου⁷⁷.

107. Επιπλέον, έχει αξιολογήσει ποιες περιστάσεις είναι ικανές να προκαλέσουν μη υλικές ζημιές, σύμφωνα με τη διάταξη που έχει εφαρμογή σε κάθε υπόθεση⁷⁸, αλλά δεν έχει αποφανθεί ρητώς (εάν δεν κάνω λάθος) σχετικά με τον απαιτούμενο βαθμό *σοβαρότητας* των ζημιών αυτών⁷⁹.

108. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

109. Προς στήριξη της θέσης μου, υπενθυμίζω ότι ο ΓΚΠΔ δεν έχει ως αποκλειστικό σκοπό τη διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁸⁰ και ότι το σύστημα εγγυήσεων του περιλαμβάνει μηχανισμούς διαφόρων ειδών⁸¹.

110. Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμη είναι η διάκριση, η οποία προτάθηκε στο Δικαστήριο, μεταξύ των δυνάμενων να αποκατασταθούν μη υλικών ζημιών και άλλων *αρνητικών επιπτώσεων που απορρέουν από τη μη τήρηση της νομιμότητας* και που, λόγω της ήσσονος σημασίας τους, δεν παρέχουν κατ' ανάγκην δικαίωμα αποζημίωσης.

111. Μια τέτοια διάκριση απαντά σε εθνικές έννομες τάξεις ως αναπόφευκτο επακόλουθο του οργανωμένου κοινωνικού βίου⁸². Το Δικαστήριο δεν αγνοεί τη διαφορά αυτή, την οποία αποδέχεται όταν αναφέρεται στην αναστάτωση και την ταλαιπωρία ως αυτοτελή κατηγορία έναντι αυτής της ζημίας, σε τομείς στους οποίους θεωρεί ότι πρέπει να επιδικασθεί αποζημίωση⁸³. Τίποτα δεν εμποδίζει τη μεταφορά της στον ΓΚΠΔ.

112. Κατά τα λοιπά, το δικαίωμα αποζημίωσης του άρθρου 82, παράγραφος 1, του ΓΚΠΔ δεν μου φαίνεται το κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση παραβάσεων κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν το μόνο που προκαλούν οι παραβάσεις αυτές στο υποκείμενο των δεδομένων είναι αγανάκτηση ή εκνευρισμό.

⁷⁷ Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2014, Petillo (C-371/12, EU:C:2014:26, διατακτικό): το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται σε «εθνική νομοθεσία [...] που προβλέπει ειδικό σύστημα αποζημιώσεως για μη υλικές ζημιές οι οποίες προκύπτουν από ελαφρές σωματικές βλάβες προκαλούμενες από τροχαία ατυχήματα, περιορίζοντας την αποζημίωση για τις εν λόγω βλάβες σε σχέση με όσα ισχύουν στον τομέα της αποκαταστάσεως όμοιων ζημιών που προκαλούνται από άλλα αίτια πέραν των ατυχημάτων αυτών».

⁷⁸ Παραδείγματος χάριν, αποφάσεις της 12ης Μαρτίου 2002, Leitner (C-168/00, EU:C:2002:163), σχετικά με τη στέρηση της απόλαυσης των διακοπών, και της 6ης Μαΐου 2010, Walz (C-63/09, EU:C:2010:251), σχετικά με την απώλεια αποσκευών στο πλαίσιο οργανωμένου ταξιδιού.

⁷⁹ Με την απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016, Liffers (C-99/15, EU:C:2016:173, σκέψη 17), σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας 2004/48, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η ηθική βλάβη αποτελεί, «εφόσον αποδειχθεί», συνιστώσα της ζημίας που υπέστη πράγματι το οικείο πρόσωπο. Λογικά, η απόδειξη προϋποθέτει το υποστατό της ζημίας: αυτή, με τη σειρά της, προσεγγίζει την ιδέα της σοβαρότητας της ζημίας, αν και δεν συμπίπτει με αυτήν.

⁸⁰ Σημείο 51 των παρουσών προτάσεων.

⁸¹ Σημεία 45 επ. των παρουσών προτάσεων.

⁸² Προσφάτως, στον τομέα της προστασίας δεδομένων, στην Ιταλία, Tribunale di Palermo, sez. I civile, sentenza 05/10/2017 αριθ. 5261, καθώς και Cass Civ. Ord. Sez 6, αριθ. 17383/2020. Στη Γερμανία, μεταξύ άλλων, AG Diez, 07.11.2018 – 8 C 130/18, LG Karlsruhe, 02.08.2019 – 8 O 26/19 και AG Frankfurt am Main, 10.07.2020 – 385 C 155/19 (70). Στην Αυστρία, OGH 6 Ob 56/21k.

⁸³ Βλ. απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2012, Nelson κ.λπ. (C-581/10 και C-629/10, EU:C:2012:657, σκέψη 51), σχετικά με τη διάκριση μεταξύ «ζημίας» κατά την έννοια του άρθρου 19 της Σύμβασης για την ενοποίηση ορισμένων κανόνων στις διεθνείς αεροπορικές μεταφορές, η οποία συνήφθη στο Μόντρεαλ στις 28 Μαΐου 1999, και «ταλαιπωρίας» κατά την έννοια του κανονισμού 261/2004, η οποία αποκαθίσταται βάσει του άρθρου 7 του τελευταίου, σύμφωνα με την απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2009, Sturgeon κ.λπ. (C-402/07 και C-432/07, EU:C:2009:716). Στον τομέα αυτόν, όπως και σε εκείνον των θαλάσσιων και εσωτερικών πλωτών μεταφορών επιβατών στον οποίον αναφέρεται ο κανονισμός 1177/2010, ο νομοθέτης κατόρθωσε να αναγνωρίσει μια αφηρημένη κατηγορία χάρις στο γεγονός ότι ο παράγοντας που γεννά την αναστάτωση, καθώς και η ουσία της τελευταίας, είναι ίδιοι για το σύνολο των θιγομένων. Φρονώ ότι ένα τέτοιο συμπέρασμα δεν είναι δυνατό να εξαχθεί στον τομέα της προστασίας δεδομένων.

113. Κατά κανόνα, κάθε παράβαση κανόνα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα προκαλεί κάποια αρνητική αντίδραση από πλευράς υποκειμένου των δεδομένων. Η αποζημίωση που απορρέει από ένα απλό αίσθημα δυσαρέσκειας έναντι της ασέβειας που επιδεικνύει τρίτος προς τον νόμο συγχέεται εύκολα με την αποζημίωση χωρίς ζημία, την οποία αρνήθηκα προηγουμένως να αναγνωρίσω.

114. Από πρακτικής απόψεως, η ένταξη του απλού εκνευρισμού μεταξύ των ζημιών που μπορούν να αποκατασταθούν δεν είναι αποτελεσματική, λαμβανομένων υπόψη των ταλαιπωριών και δυσκολιών που χαρακτηρίζουν την προβολή της αξιώσεως ενώπιον δικαστηρίου για τον ενάγοντα⁸⁴ και την άμυνα για τον εναγόμενο⁸⁵.

115. Η μη αναγνώριση δικαιώματος αποζημίωσης για ασθενή και παροδικά αισθήματα ή συναισθήματα⁸⁶ που συνδέονται με την παράβαση κανόνων επεξεργασίας δεν καταλείπει το υποκείμενο των δεδομένων χωρίς καμία προστασία. Όπως ανέφερα στο πλαίσιο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, το σύστημα του ΓΚΠΔ του παρέχει άλλα μέσα ένδικης προστασίας.

116. Δεν αμφιβάλλω ότι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ του απλού εκνευρισμού (δεν αποκαθίσταται) και της πραγματικής μη υλικής ζημίας (αποκαθίσταται) είναι λεπτή, ούτε αγνώω πόσο περίπλοκο είναι να οριοθετηθούν, αφηρημένα, οι δύο κατηγορίες και να εφαρμοσθούν, με συγκεκριμένους όρους, σε ορισμένη διαφορά. Το δύσκολο αυτό έργο εναπόκειται στα δικαστήρια των κρατών μελών, των οποίων οι αποφάσεις δεν μπορούν μάλλον να αγνοούν την εκάστοτε αντίληψη της κοινωνίας για την αποδεκτή ανοχή όταν οι υποκειμενικές συνέπειες της παράβασης κανόνα στον τομέα αυτόν δεν υπερβαίνουν ένα ελάχιστο επίπεδο⁸⁷.

V. Πρόταση

117. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία):

«Το άρθρο 82 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) έχει την έννοια ότι:

Για την αναγνώριση του δικαιώματος αποζημίωσης λόγω της ζημίας που υπέστη πρόσωπο ως αποτέλεσμα παράβασης του προαναφερθέντος κανονισμού δεν αρκεί η απλή παράβαση του κανόνα, αυτή καθ' εαυτήν, εάν δεν συνοδεύεται από την αντίστοιχη ζημία, υλική ή μη υλική.

⁸⁴ Ο τυπικός μηχανισμός άσκησης του δικαιώματος του άρθρου 82 ΓΚΠΔ είναι η προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια. Η αρχή της αποτελεσματικότητας μπορεί, ασφαλώς, να ασκήσει επιρροή κατά την εφαρμογή των εθνικών κανόνων σε θέματα όπως τα δικαστικά έξοδα ή τα αποδεικτικά στοιχεία. Ωστόσο, η δυσκολία να γίνει δεκτό ότι η απλή ταλαιπωρία μπορεί να αποκατασταθεί δεν οφείλεται μόνο στη δυσαναλογία μεταξύ της χρηματικής αξίας της και του κόστους της δίκης (πέραν του γεγονότος ότι τα έξοδα απονομής της δικαιοσύνης δεν βαρύνουν μόνον τους διαδίκους). Δεν μου φαίνεται δικαιολογημένο, δεδομένης της σιωπής του ΓΚΠΔ, να απαιτείται από τα κράτη μέλη να σχεδιάσουν μια ad hoc διαδικασία.

⁸⁵ Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με το άρθρο 82, παράγραφος 3, του ΓΚΠΔ, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο εκτελών την επεξεργασία απαλλάσσεται από την ευθύνη μόνον εάν αποδείξει ότι δεν φέρει καμία ευθύνη για το γενεσιουργό γεγονός της ζημίας.

⁸⁶ Με τις σκέψεις αυτές δεν προδικάζω εάν, στην υπό κρίση υπόθεση, η κατάσταση του UI εμπίπτει στη μία ή την άλλη κατηγορία, ζήτημα για το οποίο θα αποφανθεί το αιτούν δικαστήριο.

⁸⁷ Το ίδιο ισχύει για το ποσό της αποζημίωσης.

Η προβλεπόμενη στον κανονισμό αυτόν αποζημίωση για μη υλική ζημία δεν καλύπτει τον απλό εκνευρισμό που τυχόν αισθάνεται το θιγόμενο πρόσωπο λόγω της παραβάσεως των άρθρων του κανονισμού 2016/679. Εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να καθορίζουν πότε, λόγω των χαρακτηριστικών του, το υποκειμενικό αίσθημα δυσαρέσκειας μπορεί να θεωρηθεί, στην εκάστοτε περίπτωση, μη υλική ζημία.»